

Mira Tiainen

VAPAAEHTOISTOIMINNAN ONNISTUMISEN EDELLYTYKSIÄ

Toimintaa koordinoivien työntekijöiden näkökulma

**Opinnäytetyö
CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma
Joulukuu 2020**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Centria-ammattikorkeakoulu	Aika Joulukuu 2020	Tekijä/tekijät Mira Tiainen
Koulutusohjelma Sosiaaliala		
Työn nimi VAPAAEHTOISTOIMINNAN ONNISTUMISEN EDELLYTYKSIÄ Toimintaa koordinoivien työntekijöiden näkökulma		
Työn ohjaaja Pirjo Forss-Pennanen	Sivumäärä 42 + 7	
Työelämäohjaaja Erja Laulumaa		
<p>Opinnäytetyöni tarkoituksena oli selvittää vapaaehtoistoiminnan onnistumisen edellytyksiä vapaaehtoistoimintaa koordinoivien työntekijöiden näkökulmasta. Lisäksi tarkoituksena oli selvittää heidän näkemyksiään hyvästä vapaaehtoistoiminnasta sekä visioitaan vapaaehtoistoiminnalle ja sen kehittämiseksi tulevaisuudessa. Opinnäytetyön työelämäyhteistyökumppanina toimi Raahen seudun hyvinvointikuntayhtymä.</p> <p>Opinnäytetyö on menetelmältään laadullinen ja tutkimusstrategiana tässä opinnäytetyössä oli tapaus-tutkimus. Aineisto kerättiin viideltä vapaaehtoistyön koordinaattorilta sähköisellä Webropol-kyselyllä. Aineisto analysoitiin sisällönanalyysillä. Vastajat työskentelivät erilaisissa organisaatioissa maantieteellisesti eri puolilla Suomea, joten heillä oli monipuolista tietoa vapaaehtoistyöstä.</p> <p>Vapaaehtoistoiminta painottuu Suomessa määrällisesti kahteen keskeiseen alueeseen, jotka ovat urheilu ja liikunta sekä sosiaaliala, jossa korostuu lasten ja ikääntyneiden auttaminen. Tarkastelen vapaaehtoistoiminnan ilmiötä lähinnä sosiaali- ja terveysalan kontekstista käsin. Teoriaosuudessa määrittelen vapaaehtoistoimintaa yleisesti, käyn läpi vapaaehtoistyön yhteiskunnallista merkitystä sekä sen vaikutusta yksilön kokemaan osallisuuteen, yhteisöllisyyteen sekä syrjäytymiseen. Käsittelen myös motivaation merkitystä vapaaehtoistoiminnan mahdollistajana.</p> <p>Opinnäytetyön tulosten mukaan vapaaehtoistoimintaa mahdollistavat aito välittäminen ja auttamisen halu. Toiminnasta saatavat positiiviset kokemukset, mielihyvä sekä merkityksellisyyden tunteet ovat toimijoille tärkeitä. Avaintekijöiksi toiminnan onnistumiselle nousivat laadukas koordinointi, yhteisöllisyys sekä se, että toiminta on tarpeita vastaavaa. Toiminta kohtaa myös haasteita, joiksi mainitaan muun muassa taloudelliset resurssit ja niiden rajallisuus, ajankäyttö sekä pitkäaikaisen sitoutumisen väheneminen. Haasteista huolimatta vastauksista ilmenee usko tulevaisuuteen. Tulevaisuudessa yhteistyön eri toimijoiden välillä uskotaan paranevan sekä vapaaehtoistyön arvostuksen lisääntyvän.</p>		
Asiasanat		
Motivaatio, osallisuus, vapaaehtoistoiminta, vapaaehtoistyö, yhteisöllisyys.		

ABSTRACT

Centria University of Applied Sciences	Date December 2020	Author Mira Tiainen
Degree programme Social services		
Name of thesis CONDITIONS FOR SUCCESS OF VOLUNTARY ACTIVITIES The perspective of coordinators		
Instructor Pirjo Forss-Pennanen	Pages 42 + 7	
Supervisor Erja Laulumaa		
<p>The purpose of my thesis was to find out the preconditions for the success of volunteering from the perspective of employees who coordinate volunteering. In addition, the aim was to find out their views on good volunteering and their views on volunteering and its future development. The working life partner of the thesis was the Raahe Region Welfare Association.</p> <p>The method of the thesis is qualitative and the research strategy in this thesis was a case study. The material was collected from five coordinators of voluntary work through an electronic Webropol survey. The material was analyzed by content analysis. The respondents worked in different organizations and worked geographically in different parts of Finland, so they had diverse information about volunteering.</p> <p>In terms of quantity, volunteering in Finland focuses on two key areas, which are sports and exercise, and the social sector, where the emphasis is on helping children and the elderly. I looked at the phenomenon of volunteering mainly from the context of the social and health sector. In the theoretical part, I defined volunteering in general, I went through the social significance of volunteering and its impact on the inclusion, communality and exclusion experienced by the individual. I also addressed the importance of motivation as an enabler of volunteering.</p> <p>According to the results of the thesis, volunteering is made possible by genuine caring and a desire to help. Positive experiences of activity, pleasure and feelings of relevance are important for actors. The key factors for the success of the operations were high-quality coordination, community spirit and the fact that the operations meet the needs. The operation also faces challenges, such as financial resources and their limitations, use of time and a decrease in long-term commitment. Despite the challenges, the replies show faith in the future. In the future, co-operation between different actors is expected to improve and the value of volunteering will increase.</p>		

Key words

Communality, inclusion, motivation, volunteering.

TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 VAPAAEHTOISTOIMINNAN MÄÄRITTELYÄ	2
3 MOTIVAATIO VAPAAEHTOISTOIMINNAN MAHDOLLISTAJANA	6
4 VAPAAEHTOISTOIMINTA HYVINVOINNIN EDISTÄJÄNÄ	8
4.1 Osallisuuden edistäminen	8
4.2 Yhteisöllisyyden merkitys yksilölle.....	10
4.3 Syrjäytymisen ja yksinäisyyden ehkäiseminen	10
5 VAPAAEHTOISTOIMINNAN MERKITYS PALVELUJEN TÄYDENTÄJÄNÄ	12
5.1 Vapaaehtoistoiminta ammatillisen työn rinnalla	13
5.2 Vapaaehtoistoiminnan organisointi.....	14
5.3 Vapaaehtoistoiminta ja lainsäädäntö	15
6 AIEMMAT TUTKIMUKSET AIHEESTA	17
7 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	19
7.1 Tutkimuskysymykset	19
7.2 Kvalitatiivinen eli laadullinen lähestymistapa.....	20
7.3 Aineiston keruu	20
7.4 Aineiston analysointi.....	21
7.5 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	23
8 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET	25
8.1 Hyvä vapaaehtoistoiminta	25
8.2 Vapaaehtoistoiminnan haasteet ja onnistumisen edellytykset.....	27
8.3 Vapaaehtoistoiminnan kehittäminen ja tulevaisuus	30
9 JOHTOPÄÄTÖKSET	34
10 POHDINTA JA ARVIOINTI	37
LÄHTEET	39
LIITTEET	
LIITE 1	
LIITE 2	
KUVIOT	
KUVIO 1. Vapaaehtoismotivaation timanttimali	7
KUVIO 2. Osallisuus ja syrjäytyminen vastapareina	9
KUVIO 3. Tutkimuskysymykset	19
KUVIO 4. Hyvä vapaaehtoistoiminta.....	26
KUVIO 5. Haasteet vapaaehtoistoiminnassa	27
KUVIO 6. Onnistuneen vapaaehtoistoiminnan edellytyksiä	29

KUVIO 7. Vapaaehtoistoiminnan kehittämisen kulmakiviä	30
KUVIO 8. Vapaaehtoistoiminnan tulevaisuuden näkymiä.....	32
TAULUKOT	
TAULUKKO 1. Esimerkki sisällönanalyysistä.....	22

1 JOHDANTO

Suomen väestörakenne on muuttumassa, kun väestö ikääntyy, elinikä pitenee ja syntyvyys laskee. Jotta yhteiskunnan vakaus ja kestävyys voidaan taata myös tulevaisuudessa, täytyy meidän huolehtia jokaisen ihmisen työ- ja toimintakyvystä. Kokemus osallisuudesta, ryhmään kuulumisesta ja merkityksellisyydestä vaikuttaa merkittävästi ihmisen hyvinvointiin. (Sosiaali- ja terveysministeriö a.) Suomalaisen sosiaali- ja terveyspolitiikan tavoitteena on sosiaalisesti kestävä yhteiskunta, jossa tuetaan kansalaisten terveyttä ja hyvinvointia, lisätään osallisuutta ja jossa annetaan kaikille tarvittava turva ja palvelut (Sosiaali- ja terveysministeriö b.).

Opinnäytetyöni aiheena on vapaaehtoistyön onnistumisen edellytykset vapaaehtoistyötä koordinoivien työntekijöiden näkökulmasta. Opinnäytetyön lähestymistapa oli kvalitatiivinen eli laadullinen, tutkimusstrategiana tässä opinnäytetyössä oli tapaustutkimus. Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin Webropol-kyselyä avoimilla kysymyksillä ja tulokset analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Kyselyyn osallistui viisi vapaaehtoistyön koordinaattorina toimivaa henkilöä eri puolilta Suomea. Teoriaosuudessa määrittelen vapaaehtoistoimintaa yleisesti sekä avaan motivaatiota tekijänä, joka mahdollistaa vapaaehtoistyötä. Teoriaosuudessa käyn läpi myös vapaaehtoistyön yhteiskunnallista merkitystä sekä sen vaikutusta yksilön kokemaan osallisuuteen, yhteisöllisyyteen sekä syrjäytymiseen.

Vapaaehtoistyöhön liittyvät opinnäytetyöt koskevat yleensä enemmän muun muassa vapaaehtoisten motivaatiota tai kohderyhmän tai järjestön hyötyä, eivätkä niinkään tarkastele aihetta vapaaehtoistyötä koordinoivien työntekijöiden näkökulmasta. Siksi tässä opinnäytetyössä tavoitteena oli saada esiin vapaaehtoistyötä koordinoivien työntekijöiden näkemyksiä. Opinnäytetyössäni etsitään vastauksia seuraavien kysymysten avulla: mitkä ovat vapaaehtoistyön onnistumisen edellytykset vapaaehtoistyötä koordinoivien työntekijöiden näkökulmasta, millaista on hyvä vapaaehtoistoiminta ja miten vapaaehtoistyötä pitäisi tulevaisuudessa kehittää.

Vapaaehtoistyö on aiheena hyvin ajankohtainen ja se on saanut viime aikoina runsaasti huomiota myös tiedotusvälineissä. Esimerkiksi vastikään Yle uutisoi, kuinka meneillään oleva koronapandemia on innostanut satoja uusia ihmisiä ryhtymään vapaaehtoistoimintaan. Ihmiset haluavat auttaa toisiaan ja heillä on herännyt huoli riskiryhmistä, läheisistä ja naapureista. (Tillaeus 2020.)

2 VAPAAEHTOISTOIMINNAN MÄÄRITTELYÄ

Vapaaehtoistoiminnalle ei ole olemassa yhtä yleisesti hyväksyttyä määritelmää. Kansalaisareena ry määrittelee vapaaehtoistoimintaa vapaaehtoiseksi ja palkattomaksi työksi, jossa toimitaan jonkin itselle tärkeäksi koetun yleishyödyllisen asian puolesta. Vapaaehtoistyötä voi tehdä sen asian eteen, minkä itse kokee tärkeäksi. Toiminta voi jatkua pitkään tai olla kertaluonteista ja tarkoittaa vaikka ihmisten auttamista tai maailman muuttamista. Vapaaehtoistyöllä on täydentävä rooli, se ei siis korvaa ammattityötä. Toiminnassa ollaan mukana tavallisen ihmisen taidoin ja tiedoin, joten vapaaehtoistyötä voi tehdä jokainen omien aikataulujen, kykyjen ja voimavarojensa mukaan. (Kansalaisareena.) Vapaaehtoistoimintaa voidaan kuvata yleishyödylliseksi toiminnaksi, jota tehdään ilman palkkaa omasta vapaasta tahdosta, lisäksi toimintaa organisoivat usein jokin taho. (Nylund & Yeung 2005, 15.)

Vuonna 2008 Euroopan parlamentin mietinnössä määriteltiin vapaaehtoistoimintaa näin:

1. Vapaaehtoistyö on palkaton, eikä sitä tehdä taloudellista palkkiota vastaan
2. Sitä tehdään omasta vapaasta tahdosta.
3. Se hyödyttää kolmatta osapuolta perheen ja ystäväpiirin ulkopuolella.
4. Se on kaikille avointa.

(Valtiovarainministeriö 2015, 14.)

Vapaaehtoistoimintaa määritellään monilla tavoilla, mutta yhteistä määritelmille on, että vapaaehtoiset toimijat toimii aina omasta vapaasta tahdostaan ja ilman palkkiota tai palkkaa. Toiminnan hyöty kohdistuu perheen, lähiomaisten ja sukulaisten muodostaman piirin ulkopuolelle. Vapaaehtoistoiminnan ulkopuolelle lasketaan kuuluvaksi myös esimerkiksi työhön tai opiskeluun liittyvä harjoittelu, omaishoito, äänestäminen ja lahjoittaminen hyväntekeväisyyteen. (Willberg 2015, 6.)

Suomessa on tehty vapaaehtoistyötä pitkään ja sen rooli sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelujen täydentäjänä on suuri. Monet alun perin vapaaehtoistoimintana toteutetut auttamisen muodot on myöhemmin säädetty yhteiskuntaa velvoittaviksi. Monen vapaaehtoisjärjestön toiminta on kehittynyt ammatilliseen suuntaan ja siten ne ovat vakiinnuttaneet asemansa muun muassa lastensuojelussa, vanhusten ja vammaisten hoidossa. Perinteinen vapaaehtoistoiminta on silti jatkunut monimuotoisena, ja sitä organisoivat paitsi järjestöt myös monet kunnat sekä seurakunnat. Sosiaali- ja terveydenhuollon aloilla tehtävä va-

vapaaehtoistyö sisältää monenlaisia tehtäviä saattohoidosta syrjäytyneiden auttamiseen. Apu voi olla arjessa auttamista kuten kodinhoitoa, asiointiapua tai palvelujen järjestelyä mutta se voi olla myös esimerkiksi taiteen pariin ohjaamista. Toiminta voi sisältää yhden käynnin tai olla pitkään jatkuvaa. Vapaaehtoistoiminnassa voidaan toimia vain yhden henkilön kanssa tai vaihtoehtoisesti ohjata koko ryhmää. (ETENE 2014, 2–3.)

Vertaistuki on merkittävä toimintamuoto vapaaehtoistoiminnan rinnalla. Vertaistuessa samankaltaisessa elämäntilanteessa olevat henkilöt tukevat toinen toisiaan. Vertaistuki perustuu siihen, että jakamalla yhteistä kokemusta samalla autetaan sekä toista että itseä. Tavoitteena on vahvistaa arkipäivän selviytymistä ja sopeutumista uuteen tilanteeseen ratkaisemalla erilaisia haasteita elämäntilanteissa. Parhaimmillaan vertaistuen avulla ihminen saa aidon kokemuksen kohtaamisesta, kuulluksi tulemisesta ja empatiasta. (Mykkänen-Hänninen 2007, 26–27.)

Vapaaehtoistoiminta on käsitteenä lähellä harrastustoimintaa, naapuriapua ja perinteistä talkootyötä. Vapaaehtoistyö rajataan usein jonkin kolmannen tahon koordinoimaksi toiminnaksi, jolloin edellä mainitut toiminnot jäävät määritelmän ulkopuolelle. Talkootyötä tehdään toisen hyväksi ilman korvausta satunnaisesti, ja se on tavallista työtä, joka ei edellytä erityistä ammattitaitoa. Talkootyöhön ei yleensä liity järjestäjän ja tekijöiden lisäksi muita osapuolia. Naapuriavun ero talkootyöhön on, että se perustuu sukulaisuuteen, naapuruuteen tai ystävyyteen. Se on myös yleensä pienimuotoisempaa kuin talkootyö, usein yksittäisen henkilön toimintaa. (Willberg 2015, 7.)

Vapaaehtoistyö on viime vuosina muuttunut, kun uudenlainen toiminta, niin sanottu pop up -vapaaehtoisuus, on lisääntynyt. Termillä tarkoitetaan lyhytkestoista vapaaehtoistyötä, jota voi tehdä silloin, kun se itselle parhaiten sopii. Pop up -vapaaehtoisuuden koetaan olevan hetkellistä tekemisen tarvetta juuri silloin, kun yksilölle parhaiten sopii, ja siksi se tulkitaan usein haasteeksi perinteisemmälle toiminnalle, jossa ollaan mukana pidempään. Yhä useammat haluavatkin osallistua lyhytaikaisesti vapaaehtoistyöhön ja esimerkiksi ulkoilla ikäihmisen kanssa tai osallistua pihatalkoiisiin. Nykyään on hyviä tapoja toimia myös virtuaalisena pop up -vapaaehtoisena. (Väisänen 2018, 77–78.)

Majalahti, Tuomela ja Virén (2017) toteavat, että käsitteenä vapaaehtoistyö korostaa tekemisen tärkeyttä: kyseessä katsotaan olevan yhtä arvokas työ kuin palkkatyö, kun taas termi vapaaehtoistoiminta korostaa kollektiivisuutta sekä sosiaalista pääomaa sekä toiminnan vapaaehtoista luonnetta, jolloin kat-

sotaan, että toimija ei ole tehtävässään työssä. (Majalahti ym. 2017, 4.) Tässä opinnäytetyössä vapaaehtoistyö nähdään toiminnaksi, jota tehdään organisoidusti, omasta vapaasta tahdosta ja ilman rahallista palkkiota ja niin, ettei toiminnan hyöty kohdistu omaan perheeseen tai ystäväpiiriin. Vapaaehtoistyön ja vapaaehtoistoiminnan käsitteitä käytetään tässä opinnäytetyössä synonyymeinä, sillä myös arkipuheessa näitä käsitteitä käytetään usein rinnakkaisina. Vapaaehtoistyöntekijöistä käytetään myös termiä vapaaehtoinen.

Vapaaehtoistyön yleisyyttä vapaa-aikatutkimuksessa vuonna 2017 selvittänyt Tilastokeskus toteaa, että kaikista kyselyyn vastanneista yli 10-vuotiaista 28 prosenttia on tehnyt vapaaehtoistyötä. Vähintään kerran kuukaudessa vapaaehtoistyötä tehneitä oli reilu kymmenesosa (13 %) vastaajista. Vapaa-aikatutkimuksessa selvitettiin ryhmien ja järjestöjen hyväksi tehtyä vapaaehtoistyötä. Naiset ja miehet tekevät tutkimuksen mukaan vapaaehtoistyötä suunnilleen saman verran. Vapaaehtoistyötä tekevät eniten 35–44-vuotiaat, joista 37 prosenttia vastasi osallistuneensa vapaaehtoistyöhön. (SVT 2017.)

Taloustutkimuksen tekemän tutkimuksen mukaan nuoret osallistuvat vapaaehtoistyöhön paljon. Edellisen neljän viikon aikana 32 prosenttia 15–24-vuotiaista nuorista oli tehnyt vapaaehtoistyötä. Kasvotusten tehtävä toiminta on edelleen suosittuempaa kuin etätoiminta, vaikka nuoret tekevät eri ikäryhmistä eniten internetin kautta tapahtuvaa vapaaehtoistoimintaa. Nuorilla siis riittää kiinnostusta vapaaehtoistoimintaan. He ovat ikäryhmistä innokkaimpia osallistumaan, jos heitä vain pyydetään mukaan. Kyselyn mukaan jopa 69 prosenttia haluaisi osallistua, jos joku kysyisi mukaan toimintaan. Pojat eivät ole yhtä innokkaita osallistujia kuin tytöt, vaikka myös pojille olisi tärkeää saada osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemuksia. Nuorista opiskelijoista 76 prosenttia olisi kiinnostunut vapaaehtoistoiminnasta osana opinnoita. (Kostiainen 2019.)

Suurin osa vapaaehtoistyöstä tapahtuu niin sanotulla kolmannella sektorilla, joka koostuu kansalaisyhteiskunnan järjestöistä ja säätiöistä (Harju 2005, 66–67). Kolmas sektori tarkoittaa yleensä yleishyödyllistä, voittoa tavoittelematonta, vapaaehtoista järjestötoimintaa. Tähän liittyy kansalaistoiminta, joka on Harjun mukaan ihmisen aktiivista toimintaa yhdessä muiden kanssa yhteiseksi hyväksi. Kaikki vapaaehtoistyö ei kuitenkaan täytä kansalaistoiminnan sisältämää ”yhteiseksi hyväksi” määritelmää. (Harju 2010, 10–11.) Kolmannen sektorin toiminnan rinnalle on viime vuosina noussut niin sanottu neljäs sektori, joka tarkoittaa itseohjautuvaa vapaata kansalaistoimintaa, jolla ei ole sidoksia kolmannen sektorin järjestöihin. Nopeus ja ketteruus on tyypillistä neljännelle sektorille. Kohtaamiset tapahtuvat yleensä sosiaalisessa mediassa, toimeen tartutaan nopeasti ja toimimaan pääsee heti. (Talvela 2019.)

Vapaaehtoistoimintaa järjestetään jonkin verran myös kuntien organisoimana. Esimerkiksi Helsingin kaupunki järjestää organisoitua ja ohjeistettua vapaaehtoistoimintaa. Helsingissä toimii myös vapaaehtoistyön neuvottelukunta, joka edistää kaupungin ja vapaaehtoisyhteisöjen yhteistyötä, ja lisäksi se muun muassa kouluttaa vapaaehtoisia ja tiedottaa vapaaehtoistehtävistä. Palvelukeskuksien toimintaa suunnittelee asukkaista koostuva käyttäjäneuvosto yhdessä henkilökunnan kanssa. Palvelukeskuksissa voi toimia myös yhdistysten vapaaehtoisia. Joensuun kaupungilla on toisenlainen malli vapaaehtoistoiminnan järjestämisestä. Siellä vapaaehtoiset koordinoidaan ikäihmisten palveluihin yhdistysten kanssa yhteistyössä. Kaupunki järjestää tietoa vapaaehtoistoiminnan muodoista, koulutusta sekä tukea ja lisäksi tarjoaa vakuutuksen vapaaehtoisille. Sosiaalinen kanssakäyminen ikäihmisten kanssa esimerkiksi arkisten askareiden parissa on vapaaehtoisten pääasiallinen tehtävä. (Valliluoto 2014, 47–48.)

3 MOTIVAATIO VAPAAEHTOISTOIMINNAN MAHDOLLISTAJANA

Vapaaehtoistoimintaan osallistutaan monien tekijöiden innoittamina. Vapaaehtoistyöstä kiinnostuneen kannattaa selvittää oma motiivinsa toimintaan. Kun ihmiset löytävät itseään innostavia toimintamahdollisuuksia, ovat he sitoutuneempia ja tyytyväisempiä toimintaan, ja tästä hyötyvät sekä vapaaehtoinen että toiminnan järjestäjä. Motivaatio vaihtelee sukupuolen, iän ja elämänvaiheen mukaan, mikä vaikeuttaa motivaatiotekijöiden tunnistamista. (Vihiniemi 2020.)

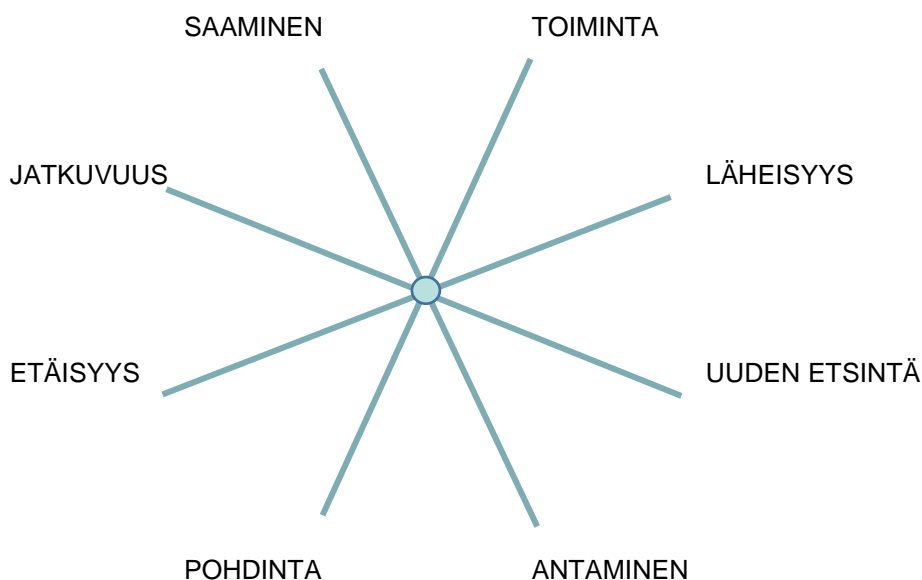
Motivaatio jaetaan yleensä ulkoisiin ja sisäisiin tekijöihin. Sisäisesti motivoitunut henkilö haluaa tehdä hänelle itselleen mielekkäitä tehtäviä ja asioita, ja toiminta lähtee itselle tärkeistä arvoista ja halusta toimia. Silloin toiminnan ja tehtävien motiivina eivät ole ulkoiset palkkiot. Sisäisessä motivaatiossa jo tekeminen itsessään tuottaa tekijälle iloa. Sisäisiä motivaatiotekijöitä ovat esimerkiksi halu oppia uutta, halu kehittää ja toteuttaa itseään. Ulkoisesti motivoituneen henkilön tekeminen ja motivaatio nousee ulkoisen palkkion kautta. Ulkoisia motivaatiotekijöitä katsotaan olevan muun muassa palaute, palkka, kannustus, maine ja kunnia. Sekä sisäiset että ulkoiset motivaatiotekijät voivat tuoda motivaatiota vapaaehtoistoimintaan. (Vihiniemi 2020.)

Vapaaehtoistoimintaan osallistumiselle voi olla monia eri motivaatioita. Tutkimusten mukaan naisia innostaa miehiä enemmän mahdollisuus oppia uutta, auttamishalu ja sosiaalisuus. Nuoret innostuvat ympäristönsuojelusta ja ihmisoikeuksista, he haluavat oppia uutta ja ystävien kannustus on heille tärkeää. Ikäihmiset puolestaan hakevat toiminnasta uusia tuttavuuksia, mielekästä tekemistä vapaa-ajalle sekä oman osaamisen hyödyntämistä. (Karreinen, Halonen & Tennilä 2017, 34–35.)

Yksi tapa jaotella motiiveja on Yeungin vapaaehtoismotivaation timanttimalli (KUVIO 1). Siinä eri motiiveja on ryhmitelty neljäksi ulottuvuudeksi, jotka limittyvät ja muodostavat kokonaisuuksia. Neljä oikealle osoittavaa motivaation ääripäätä kuvaavat vapaaehtoistoiminnan vaikutuksia itsestä pois päin ja neljä vasemmanpuoleista ääripäätä kohdistuvat puolestaan vapaaehtoistoimijaan itseensä. Timanttimalissa kuvataan sitä, kuinka nämä itsestä pois päin – itseään päin ulottuvuudet ovat keskenään vuorovaikutteisia sekä sisäkkäisiä. (Yeung 2005, 107–108.)

Vapaaehtoismotivaation neljä ulottuvuutta eli timanttimallin yleispiirteet ovat saaminen – antaminen, jatkuvuus – uuden etsintä, etäisyys – läheisyys sekä pohdinta – toiminta. Saaminen – antaminen -akselilla saamisella kuvataan niitä tekijöitä, joita vapaaehtoistoiminta antaa tekijälleen ja jotka lisäävät hänen omaa hyvinvointiaan. Motivaatio voi löytyä esimerkiksi toiminnasta saatavasta työkokemuksesta. Antamisella kuvataan sitä, että vapaaehtoinen kokee olevansa hyödyllinen ja lisäävänsä toisten hyvinvointia, esimerkiksi luonnonsuojelun kautta. Jatkuvuudella puolestaan tarkoitetaan sitä, että vapaaehtoista motivoi ennestään tuttu toiminta ja se, että hän pystyy käyttämään omia vahvuuksiaan toiminnassa. Uuden etsintä kuvaa sitä, että vapaaehtoista motivoi toimintaan erilaiset elämykset ja kokemukset sekä uudet haasteet. (Yeung 2005, 109–113.)

Etäisyys – läheisyysakseli kuvaa toiminnan motivaationa olevia sosiaalisia kontakteja. Vapaaehtoista motivoi etäisyys siten, että toimintaa voi tehdä joustavasti ja jopa itsekseen. Heille kannattaa tarjota lyhytaikaisia tehtäviä, joihin ei tarvitse sitoutua pitkäksi aikaa. Läheisyys ulottuvuus puolestaan kuvaa sitä, että toiminnan motiivina on mahdollisuus tavata uusia ihmisiä ja kuulua johonkin ryhmään. Etenkin nuorille ryhmään kuuluminen on tärkeää. Lisäksi on pohdinta - toiminta, jossa pohdinnan ääripää sisältää motivaatioteemana arvot, hengellisen tai henkisen kasvun sekä omien kriisien läpikäymisen. Pohdiskelusta innostuville kannattaa tarjota tilaisuuksia suunnitteluun, visiointiin ja keskusteluun. Toiminnallisuudessa motivoi näkyvien tulosten aikaansaaminen sekä vapaa-aikaan saatava sisältö, ja tuolloin kannattaa panostaa käytännönläheiseen tekemiseen. (Yeung 2005, 113–117.)

KUVIO 1. Vapaaehtoismotivaation timanttimalli. Mukailten Yeung (2005, 107.).

4 VAPAAEHTOISTOIMINTA HYVINVOINNIN EDISTÄJÄNÄ

Terveydenhuoltolain mukaan kuntien on valmisteltava kerran valtuustokaudessa laaja hyvinvointikertomus ja lisäksi vuosittainen raportti, jossa hyvinvointikertomuksen tavoitteita ja toimenpiteitä päivitetään (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos). Raahen seutukunnan laajassa hyvinvointikertomuksessa valtuustokaudelle 2017–2020 yhdeksi painopistealueeksi on valikoitu ikäihmiset. Alueen väestön ikärakenteen muutoksen ennustetaan olevan hyvin voimakas seuraavien kymmenen vuoden aikana ja ikääntyneen väestön määrän ennustetaan kasvavan runsaasti. Hyvinvointisuunnitelmassa asetetaan ikääntyneen väestön osalta yhdeksi osatavoitteeksi toimintakykyinen ja turvallinen arki omassa kodissa vapaaehtoistoiminnan, järjestö- ja yhdistystoiminnan sekä ystäväpalvelutoiminnan avulla. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020a.) Alueella on siis virallinen päämäärä vapaaehtoistoiminnan kehittämiseksi.

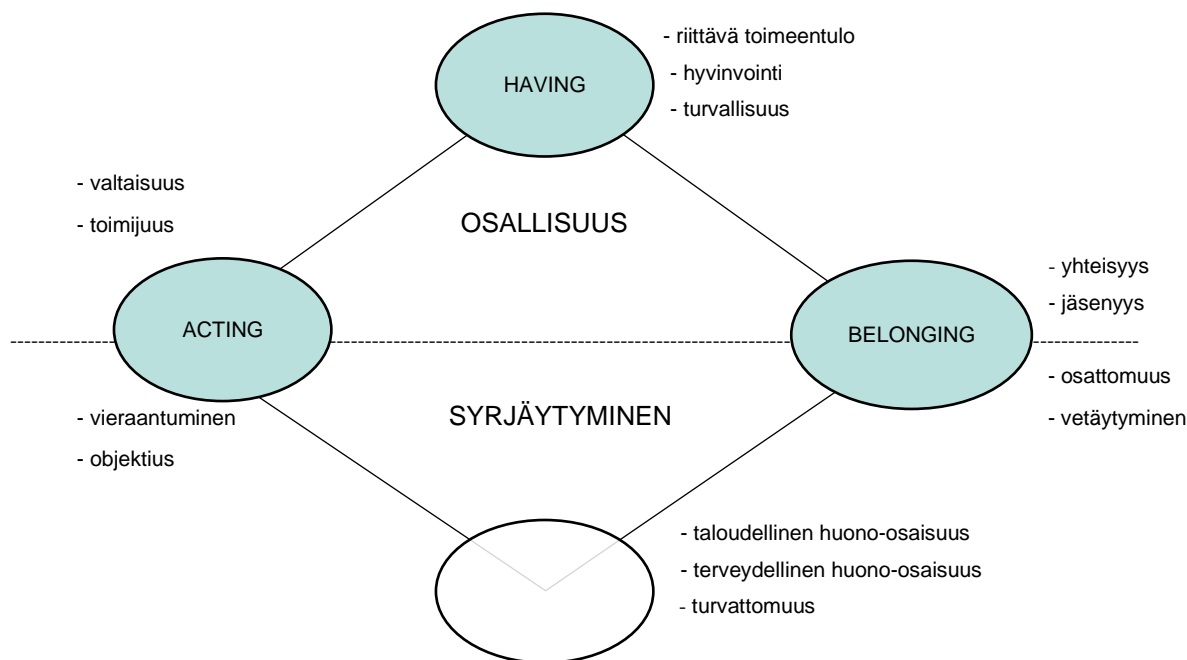
Hämäläinen, Tanskanen & Danielsbacka (2020, 182) toteavat, että vapaaehtoistyötä on tehty kautta historian talkootyön ja naapuriavun merkeissä. Palvelu- ja etuusjärjestelmien muotoutuessa, 1960-luvulta alkaen, vapaaehtoistyön merkitys väheni ja vastuu yksilön hyvinvoinnista siirtyi yhä enenevässä määrin yhteiskunnalle. 1990-luvun laman myötä tarve vapaaehtoistyölle on ollut suurempaa ja vapaaehtoinen auttaminen on olennainen osa kansalaisyhteiskuntaa. Sen arvo on tunnustettu myös kansantalouden kannalta. Laasanen (2011) mukaan vapaaehtoistyöllä on suuri merkitys yhteiskunnassa sekä taloudellisesti että toiminnallisesti ja tulevaisuudessa vapaaehtoistyön roolin arvioidaan edelleen korostuvan (Laasanen 2011, 9). Vapaaehtoistoiminta antaa mahdollisuuksia kokea yhteisöllisyyttä, iloa ja tarpeellisuutta, ja se antaa mahdollisuuksia oppia uusia asioita ja kokea osallisuutta. Vapaaehtoinen työ parantaa sekä vapaaehtoisen että sen kohteen hyvinvointia sekä kehittää eettistä arvomaailmaa. Se parantaa yksilön osallisuus-, toimimis- ja vaikuttamistaitoja. (Harju 2005, 70.)

4.1 Osallisuuden edistäminen

Osallisuus ja osallisuutta lisäävät toimet voidaan jaotella kolmeen eri osa-alueeseen, joita ovat: osallisuus omaan elämään, osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa sekä osallisuus yhteisestä hyvästä. Osallisuus omaan elämään tarkoittaa, että ihminen voi elää sellaista elämää kuin hän itse haluaa. Ihmisellä on myös oikeus päättää, mihin toimintoihin tai palveluihin hän osallistuu. Ihmisellä on oltava tarvittava määrä tietoa, taitoa ja resursseja, jotta hän voi vaikuttaa omaan elämäänsä ja/tai palveluihinsa.

Osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa: ihmisten on tärkeää voida vaikuttaa itselleen tärkeisiin asioihin ja kuulua itselleen tärkeisiin yhteisöihin. Ihmisille pitää tarjota tarvittaessa tukea vaikuttamiseen. Palvelujen yhteiskehittämisessä tarjotaan mahdollisuus ideoida, suunnitella, toteuttaa ja arvioida esimerkiksi jotakin toimintaa tai palvelua. Osallisuus yhteisestä hyvästä tarkoittaa mahdollisuutta yhdessä tekemiseen ja osallistumista yhteisen hyvän tuottamiseen muiden ihmisten kanssa. Tätä edistään tarjoamalla ihmisille avoimia tiloja, joissa kuka tahansa voi toimia ja kokea yhteenkuuluvuutta ja yhdenvertaisuutta. Tällaisia vapaita tiloja voivat olla esimerkiksi kylälatot, matalan kynnyksen tilat, toimintakeskukset tai vaikka puistot ja kadut. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2020b.)

Osallisuuden käsite kansalaisten ja viranomaisten välisessä toiminnassa tarkoittaa kansalaisten oikeutta olla mukana päättämässä, suunnittelemassa ja valmistelemissa itseään koskevia asioita (Harisalo, Aarrevaara, Stenvall & Virtanen 2007, 102). Harju (2005, 69) toteaa osallistumisen tuovan osallisuutta sekä kokemisen ja mukanaolon tunnetta. Ihminen on sosiaalinen olento, joka haluaa kokea osallisuutta eli kuulumista. Ihminen kokee osallisuutta helpoimmin osallistumisen myötä. Harjun mukaan yksi antoisimmista tavoista tuottaa osallistumista ja osallisuutta on vapaaehtoistoimintaan osallistuminen. (Harju 2005, 69.) Oheisen graafisen kuvion avulla voidaan kuvata osallisuutta ja syrjäytymisen prosessia.

KUVIO 2. Osallisuus ja syrjäytyminen vastapareina. (Mukaihen Raivio & Karjalainen 2013, 17.).

4.2 Yhteisöllisyyden merkitys yksilölle

Yhteiskuntarakenteen nopea murros 1960-luvulta lähtien hajotti perinteiset yhteisöt, kun monet muuttivat maalta kaupunkiin. Kaupungeissa asetettiin asumaan lähiöihin, joissa naapureina oli täysin tuntemattomia ihmisiä. Samalla muodostui pohjoismainen hyvinvointivaltio, joka alkoi pitää huolta ihmisistä sukulaisten ja naapureiden puolesta. Kun ihminen tarvitsi tukea ja turvaa, auttajana oli tuntematon työntekijä. Yhteisöllisyyden käsite mullistui viime vuosikymmenen loppupuolella informaatioteknologian kehittymisen myötä, kun hiljaiset suomalaiset alkoivat puhua uusissa verkostoissa jopa ympäri maailmaa. Nykyään symboliset yhteisöt korvaavat tai ainakin täydentävät kasvokkain tapahtuvaa yhteisyyttä. (Harju 2010, 75–77.)

Ihmiset kaipaavat yhteisöllisyydeltä yhdessä olemista ja tekemistä, yhteenkuuluvuutta, vuorovaikutusta, henkilökohtaisesti merkittäviä suhteita ja luottamusta. Yhteisöllisyyttä käytetään yleiskäsitteenä kuvaamaan monenlaisia yhteistyön muotoja ja ihmisten välistä yhteistyötä. Yhteisöllisyyden perusta on erilaisuuden hyväksyminen. Esillä on yleensä ajatus siitä, että kaikki yhteisöllisyys olisi myönteistä, mutta yhteisö voi myös vahvistaa negatiivisia ajatuksia tai tekoja. (Paasivaara & Nikkilä 2010, 5, 11.) Jaakkola (2015, 28) sanoo, että yhteisön jäsenyys perustuu yleensä vapaaehtoisuudelle mutta myös oma perhe on yhteisö, vaikka sitä ei voikaan valita. Voidaanko ajatella, että yhteisöllisyyden kuten myös osallisuuden vastakohtana olisi syrjäytyminen?

4.3 Syrjäytymisen ja yksinäisyyden ehkäiseminen

Yhteiskunnallisen huono-osaisuuden muotoja kuvataan syrjäytymisen käsitteellä. Syrjäytyminen voi olla seurausta esimerkiksi köyhyydestä, työttömyydestä, alkoholisoitumisesta tai yhteiskunnallisten vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolelle joutumisesta. Syrjäytyminen estää ihmisiä osallistumasta täysipainoisesti yhteiskunnan toimintoihin. Elämän muutosvaiheet, kuten esimerkiksi leskeksi jääminen tai opiskelun, työsuhteen ja parisuhteen päättyminen ovat aikoja, jolloin ihmiset ovat erityisen alttiita syrjäytymiselle. (Sosiaali- ja terveysministeriö c.) Harju (2010, 135.) toteaa, että syrjäytymistä voi olla monenlaisia, se voi olla yksilöllistä, kuten yksinäisyys, sosiaalista kuten työttömyys tai elämänhallintataitojen puute, se voi myös olla alueellista, sukupuolista tai rodullista.

Joka ikäluokassa on syrjäytyneitä, vaikka iäkkäiden syrjäytymisestä ei puhuta yhtä paljon kuin lasten, nuorten ja perheiden syrjäytymisestä. Se on kuitenkin kasvava ongelma ikääntyneiden määrän lisääntyessä. Yksinäisyys on monen syrjäytyneen päälimmäinen tunne. Syrjäytymisen ehkäisyssä ensisijainen asia on yksinäisyyteen puuttuminen. Yksinäisyys on henkilökohtainen kokemus ja se voi olla joko kielteistä tai myönteistä riippuen omasta valinnasta. (Nurmi & Koskinen 2019.) Yksinäisyyden kokemuksen mukanaan tuomat ongelmat saattavat vaikeuttaa iäkkään kotona selviämistä ja siten lisätä laitoshoitoon joutumisen riskiä. Pahimmillaan yksinäisyys voi aiheuttaa mm. väsymystä, unettomuutta ja muistiongelmia, turvattomuutta ja masennusta. (Mielenterveystalo.)

Yksinäisyys korostuu liikkumiskyvyn ja toimintakyvyn eri osa-alueiden heikkenemisen seurauksena. Muistisairauden seurauksena saatetaan kokea häpeää ja ahdistuneisuutta, jolloin ei haluta poistua kotoa. Ihminen vetäytyy omiin oloihinsa ja jättää taakseen tutut harrastukset ja ihmisten tapaamiset ja välttelee sosiaalisia kontakteja. Masennus on yksi muistihäiriön oireista käyttäytymisen muutosten ja persoonallisuuden muutosten ohella. Kun fyysinen kunto heikkenee, on vaikea lähteä yksin ulos, ja silloin elinpiiri pienenee väistämättä. (Nurmi & Koskinen 2019.) Erityisesti yksin asuvat kokevat yksinäisyyttä ja siitä aiheutuvia terveysongelmia. Jokela (2020) tutki pro gradu - tutkielmassaan ikäihmisten yksinäisyyden kokemuksia ja vapaaehtoistoiminnan siihen tarjoamaa apua. Tutkimustuloksissa kävi ilmi, että vapaaehtoistoiminta vaikutti ikäihmisen yksinäisyyden kokemuksen lievittymiseen luomalla arjen toimintoihin jatkuvuutta. Vapaaehtoistoiminnan koettiin olevan virallisen hoivan ja tiiviin ystävyysuhteen rajapinnalla. Jokelan tutkimuksen tulosten valossa voidaan sanoa, että kun sosiaalinen vapaaehtoistoiminta kohdentuu oikein, voi se lieventää kokemusta yksinäisyydestä ja riski yksinäisyyden ilmenemiselle voi vähentyä. (Jokela 2020, 2.)

5 VAPAAEHTOISTOIMINNAN MERKITYS PALVELUJEN TÄYDENTÄJÄNÄ

Vuonna 2011 tutkittiin neljää suurta suomalaista järjestöä ja niissä tehtyä vapaaehtoistyötä. Tutkimuksessa todettiin näiden neljän suuren järjestön vapaaehtoistyön arvon olleen noin 130 miljoonaa euroa ja työmäärän olleen reilut 10,7 miljoonaa tuntia. Euromääräisesti se vastasi noin 20 000 asukkaan kunnan käyttötalousmenoja. Vapaaehtoistyön voidaan todeta olevan organisaatiolle edullista. Tutkimuksen mukaan vapaaehtoistyöhön sijoitettua euroa kohden saa noin kuusinkertaisen tuoton yhtä tuntia kohden. Voidaan siis todeta vapaaehtoistyön kansantaloudellisen merkityksen olevan suuri. (Laasanen 2011, 19.)

Valtaosa suomalaisista tekee vapaaehtoistyötä siitä huolimatta, että meillä julkinen sektori kantaa päävastuun yksilöiden hyvinvoinnista. Suomessa vapaaehtoistoiminnalla on lähinnä valtion tehtäviä täydentävä rooli väestön hyvinvoinnin turvaamisessa. Suomessa aktiivista osallistumista vapaaehtoistointaan ei yleensä mielletä yksilöiden moraaliseksi velvollisuudeksi samaan tapaan kuin suppean julkisen sosiaaliturvan maissa. Vapaaehtoistointaa pidetään yleensä myönteisenä asiana, mutta on kuitenkin huomattava, että vapaaehtoisuuteen perustuva auttaminen ei välttämättä kohdistu juuri heidän hyödykseen, jotka eniten tarvitsevat apua. Ettei kukaan jää vaille tarvitsemaansa apua, on tärkeää, ettei vapaaehtoistyö korvaa julkisia palveluja. (Hämäläinen ym. 2020, 185, 195.)

Vaikka vapaaehtoistyöstä ei makseta palkkaa, se ei silti ole järjestäjälle ilmaista, vaan toiminnan organisoijan täytyy varata toimintaan resursseja. Tarvitaan muun muassa palkattu koordinaattori, toimitila sekä varoja vapaaehtoisten perehdytykseen ja koulutukseen. Myös vapaaehtoisten kuluja on hyvä korvata ja hankkia heille vakuutukset. (Laasanen 2011, 9.) Yksi keino rahoittaa toimintaa on anoa avustusta Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskuksesta eli STEA:sta. STEA vastaa osaltaan Veikkaus Oy:n tuottojen jakamisesta tulokselliseen kansalaistoimintaan, ja päätöksen jaettavista avustuksista tekee sosiaali- ja terveysministeriö. (Stea 2016.)

Vapaaehtoistoiminnalla katsotaan olevan kaksi yhteiskunnallista tehtävää. Vapaaehtoistointa tarjoaa osallistumismahdollisuuksia kansalaisille. Osallisuus luo siteitä yksilön ja yhteiskunnan välille ja siten se ehkäisee syrjäytymistä. Erityisen merkityksellistä vapaaehtoistointaan osallistuminen voi olla eläkeläiselle tai työttömälle. Myös heikommin työelämään sijoittuvat henkilöt voivat löytää vapaaehtois-

toiminnasta mielekästä tekemistä. Toisekseen se voi tarjota hyvinvointiyhteiskunnan palvelujärjestelmään lisäresursseja, ja koska avuntarvitsijoita on paljon, sitä voidaan käyttää varhaisen tuen tarjoajana. (Mykkänen-Hänninen 2007, 6.)

5.1 Vapaaehtoistoiminta ammatillisen työn rinnalla

Vapaaehtoistyön ja ammatillisen työn rajojen epäselvyydestä on ajoittain tunnettu huolta. On epäilty, että kun talous kiristyy, ammattityötä korvataan vapaaehtoistyöllä ja samalla tingitään osaamisen tasosta. Se ei ole eettisten periaatteiden mukaista ja siinä hämärtyy vapaaehtoistoiminnan tarkoitus. Kun näitä toimintoja ryhdytään sovittamaan yhteen, on johdon varattava siihen aikaa ja osaavia ohjaajia. Vapaaehtoisen osallistuminen hoitoon ja hoivaan voi parhaimmillaan nopeuttaa ja helpottaa ammatillaisen työtä. (ETENE 2014, 7–8.)

Ammattiosaaminen rakentuu pitkälti ammattiroolin ja koulutuksen tuoman tiedon varaan. Työntekijän tiedot ja taidot perustuvat teoretietoon, hiljaiseen tietoon sekä käytännön kautta hankittuun kokemukseen. Ammatilainen kehittyy paitsi työnsä, myös lisäkoulutuksen kautta, ja sen lisäksi hän pystyy reflektoimaan työtään työyhteisössä. Ammatillaisen tehtävänä on arvioida asiakkaan tilannetta ja hoidon tarvetta ja arvioida avun oikea-aikaisuutta sekä laatia asiakkaalle hoitosuunnitelma. Koulutus tarjoaa ammatilliselle mahdollisuuksia ymmärtää asiakkaan kriisejä ja erilaisia häiriöitä monipuolisesti. Ammatilainen toimii työnantajaan nähden palkkasuhteessa ja hänen työtään ohjaavat erilaiset lait ja ammattieettiset ohjeet. (Mykkänen-Hänninen 2007, 33–34.) Ammatillaiset ovat velvoitettuja huolehtimaan vapaaehtoisen riittävästä osaamisesta suhteessa suorittamaansa tehtävään. Vapaaehtoisille on siis järjestettävä riittävästi perehdytystä ja koulutusta. Myös työhjoausta on hyvä järjestää vaativaa ihmissuhdettyötä tekeville. (ETENE 2014, 5.)

Vapaaehtoistyö ja ammatityö ovat lähellä toisiaan etenkin sosiaali- ja terveysalalla. Vapaaehtoistoiminta on voimavara ja sitä tarvitaan lisää, mutta vapaaehtoisella työllä ei voi korvata ammatillisten työtä eli palkattua henkilökuntaa. Vapaaehtoisten roolina on enemmän täydentää asiakkaan sosiaalisia verkostoja. Lehtinen (1997) kirjoittaa, että vapaaehtoistyöllä, luonnollisella auttamisella ja ammatillisella työllä on kaikilla oma roolinsa asiakkaan verkostojen tukemisessa. Perhe, suku ja ystävät eli he, joilla on henkilökohtainen suhde autettavaan, voidaan määritellä luonnollisiksi auttajiksi. Vapaaehtoiset toimivat luonnollisten auttajien ja ammatityöntekijöiden välissä. Usein heidän toimintansa organisoituu

jonkin epävirallisen organisaation tai ammattityöntekijän kautta. (Lehtinen 1997, 6.) Myös Willberg (2015) toteaa, että ammattityön ja vapaaehtoistyön raja on usein häilyvä. Hänen mukaansa periaatteena on, että vapaaehtoinen toimii tukijana, vertaisena ja keskustelukumppanina, mutta ammattilainen tekee lain edellyttämän pätevyyttä vaativan työn. Vapaaehtoisen antama tuki on verrattavissa läheisen ihmisen, ystävän, omaisen tai naapurin antamaan tukeen ja turvaan. (Willberg 2015, 10.)

Kun puhutaan vapaaehtoistyöstä, saatetaan korostaa sitä, että kyseessä ei ole hoiva eikä hoito. Vapaaehtoistyössä sanotaan olevan kyse sosiaalisesta kanssakäymisestä. Kuitenkin vapaaehtoistoiminnan piiriin kerrotaan kuuluvan sellaisia asioita kuin ulkoilu, asioille saattaminen, asiointiapu, askartelu tai lehden lukeminen. Nämä ovat kuitenkin asioita, joita voi lukea myös hoivan määritelmään. Esimerkiksi kauppa-asiointinnissa avustaminen on osa välttämättömistä perustarpeista, ravinnontarpeesta huolehtimista. (Kuronen 2015, 156.)

5.2 Vapaaehtoistoiminnan organisointi

Jotta vapaaehtoistoiminta voisi olla laadukasta ja toimivaa, tarvitaan hyvää koordinoitua. Tarvitaan ihminen, joka organisoii toimintaa vastaten kokonaisuudesta. (soste.) Toiminnalla on hyvä olla toimivat käytännöt. Kannattaa kiinnittää huomiota esimerkiksi yhteydenottoon eli siihen, keneen vapaaehtoinen ottaa ensin yhteyttä, missä vaiheessa vapaaehtoisen kanssa keskustellaan hänen toiveistaan ja mahdollisuuksistaan sekä milloin täytetään vapaaehtoissopimus. (Kaila 2014, 18.) Jos vapaaehtoiselle on valmiiksi mietityt toimintamallit, on toimintaan helpompi tulla mukaan (Kaila 2014, 7). Vapaaehtoistoiminnan suunnittelussa on hyvä lähteä liikkeelle vapaaehtoistehtävien suunnittelusta. Aluksi tehtävät on hyvä suunnitella, ohjeistaa, aikatauluttaa ja ohjata eli paketoita hyvin, jotta toimijoiden on helppo tarttua tehtäviin. (Karreinen ym. 2017, 9.)

Tutkimuksen mukaan puolet heistä, jotka eivät vielä ole osallistuneet vapaaehtoistoimintaan, osallistuisivat toimintaan, jos joku pyytäisi mukaan. Potentiaalisia vapaaehtoisia on siis suuri joukko odottelemassa sitä, että joku pyytää heidät mukaan. (Hela 2018.) Parasta jäsenhankintatyötä on avoin, houkutteleva toiminta, jossa huomioidaan uudet jäsenet. Toiminnasta kannattaa tiedottaa avoimesti ja olla rohkeasti yhteydessä heihin, joiden voisi ajatella kiinnostuvan toiminnasta. Ihmisten moninaiset motivaatiot toiminnalle on hyvä tiedostaa. Ihmisillä on erilaisia syitä tulla toimintaan mukaan, joten järjestäjällä on hyvä olla tarjolla erilaisia motivoivia tekijöitä, joilla voi houkutella laajasti erilaisia ihmisiä toimintaan.

(Karreinen ym. 2017, 24–25, 35.) Tämän opinnäytetyön sivuilla 7 esitellään Yeungin vapaaehtoistoiminnan timanttimalli (2005), jonka avulla voi arvioida omaa motiiviaan vapaaehtoistoimintaa kohtaan.

Riittävä perehdytys ja turvallinen aloitus saa aloittavan vapaaehtoisen tuntemaan olonsa tervetulleeksi (Kaila 2014, 26). Uusien vapaaehtoistojen sitoutuminen toimintaan on avainasemassa, jotta uusi toimija pysyy mukana ja vaihtuvuus pienehköksi. Yhteenkuuluvuuden tunne, hyvä yhteishenki ja riittävä koulutus kannustavat vapaaehtoisia ja sitouttavat uudet toimijat vapaaehtoistyöhön. Henkilökohtainen kiittäminen, kehu ja kannustaminen antaa toimijalle viestin työn merkityksellisyydestä ja kannustaa häntä tekemään vapaaehtoistyötä jatkossakin. Tärkeää on järjestää koulutuksia ja työnohjausta, ja lisäksi virkistystoiminta on hyvä keino kiittää toimijoita ja kasvattaa yhteishenkeä. (Karreinen ym. 2017, 52–53.)

Avoin viestiminen eli tiedottaminen ja kommunikointi on eräs edellytys toiminnan onnistuneelle toteutumiselle. Vapaaehtoisille on tärkeää tietää, mitä toiminta on sekä mikä on työn tarkoitus ja tavoite, sillä se vahvistaa motivaatiota, luo ryhmähenkeä ja näin sitouttaa toimintaan. (Kaila 2014, 71–72.) Toiminnan kehittäminen on helpompaa yhteistyössä. Verkostoista ja kumppaneista saa uutta osaamista, tukea ja voimavaroja. Yhteistyössä muiden kanssa on helpompi muun muassa saada näkyvyyttä, rekrytoida uusia osallistujia ja järjestää erilaisia tapahtumia. Vapaaehtoistyö tarvitsee myös riittäviä taloudellisia resursseja. (soste.)

5.3 Vapaaehtoistoiminta ja lainsäädäntö

Vapaaehtoistyön koordinaatiosta ja kehittämisestä vastaa oikeusministeriö (oikeusministeriö.). Suomessa ei ole yhtä lakia vapaaehtoistyöstä, vaan toimintaa ohjaavat säädökset hajaantuvat useiden eri lakien alle. Vapaaehtoistoimintaan liittyviä lakeja ja ohjeita ovat muun muassa työttömyysturvalaki, työturvallisuuslaki ja tuloverolaki. Työttömyysturvalaista selviää millaista vapaaehtoistyötä työttömät työnhakijat saavat tehdä. Tuloverolaissa kerrotaan vapaaehtoisten kulukorvauksista sekä siitä, millainen vapaaehtoistyö voi olla verotonta. Tuloverolaissa määritetään yleishyödyllisen yhteisön verovelvollisuutta sekä siihen liittyviä etuja tai korvauksia. Lisäksi vapaaehtoistyötä koskevat ainakin laki nuorista työntekijöistä, henkilötietolaki, laki lasten kanssa toimivien vapaaehtoisten rikostaustan selvittämisestä, laki kotoutumisen edistämisestä sekä elintarvikelaki. (Kaila 2014, 112.)

Sosiaali- ja terveysalalla on tiukka tietojen salassapitovelvollisuus ja se koskee myös vapaaehtoistyötä (ETENE 2014, 7.). Asianomaisen suostumuksella vapaaehtoinen voi kertoa avustettavan henkilön tietoja omaiselle, sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisille kuten lääkärille, sosiaalityöntekijälle ja sairaanhoitajalle (Willberg 2015, 15.).

Laissa mainituilla työntekijöillä on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus, jos he ovat saaneet tiedon lapsesta, jonka arvioidaan olevan vaarassa ja jonka tilanne edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Vapaaehtoisilla, kuten kaikilla kansalaisilla, on oikeus tehdä lastensuojeluilmoitus, ilmoituksen tekemiseen eivät vaikuta salassapitosäännökset. Vuonna 2013 voimaan astunut vanhuspalvelulaki velvoittaa sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöä ilmoittamaan ikääntyneestä, joka ei kykene huolehtimaan turvallisuudestaan. Vapaaehtoistyöntekijä ei ole velvollinen ilmoittamaan laiminlyönnin epäilystä, mutta hänen viestinsä asiasta voi olla arvokas ammattilaiselle. (Willberg 2015, 28–29.)

Ennen toiminnan aloittamista tai pian sen jälkeen tehdään vapaaehtoistoiminnan sopimus. Vapaaehtoiselta ei odoteta työsuhteen velvoitteiden täyttymistä mutta vapaaehtoistoiminnassa tarvitaan yhteisiä pelisääntöjä ja sopimuksen tarkoituksena on selventää sääntöjä ja kirjata vapaaehtoisen toiveet tietoon. Sopimus ei sido määräaikaiseen toimintaan, vaan tehtävän voi vaihtaa tai lopettaa halutessaan. (Willberg 2015, 14.) Vapaaehtoisia ei mainita tapaturmavakuutuslaissa. Vaikka toiminnan organisoijilla ei ole lakisääteistä velvollisuutta ottaa tapaturmavakuutusta, monet hankkivat vapaaehtoisen ryhmävakuutuksen vapaaehtoisilleen. Jos vakuutusta ei ole, kannattaa vapaaehtoisen harkita omaa vapaa-ajan tapaturmavakuutusta, joka kattaa vapaaehtoistoiminnassa sattuneet vahingot. (Willberg 2015, 22.)

6 AIEMMAT TUTKIMUKSET AIHEESTA

Aikaisemmin on tehty monia vapaaehtoistoimintaa käsitteleviä tutkimuksia ja opinnäytetöitä. Monet niistä käsittelevät vapaaehtoistoiminnan motivaatiota, osallistumista vapaaehtoistoimintaan tai vaikkapa osallisuutta vapaaehtoistojen näkemyksien kautta eli niissä on erilainen lähestymiskulma kuin tässä opinnäytetyössä. Vapaaehtoistyön koordinaattoreiden näkemyksiä aiheesta ei juurikaan ole tutkittu. Esittelen tässä kolme tutkimusta, jotka käsittelevät niitä aihepiirejä, joita opinnäytetyössäni on.

Sipolan (2019) maisterintutkielma ”Vapaaehtoistoimintaan osallistuminen suomalaisessa yhteiskunnassa” luo yleiskuvaa suomalaisten osallistumisesta vapaaehtoistoimintaan. Tutkimuksessa käy ilmi, että suomalaiset osallistuvat vapaaehtoistoimintaan monipuolisesti ja aktiivisesti. Lähes puolet kansalaisista (49 %) on osallistunut vapaaehtoistoimintaan viimeisen vuoden aikana. Vapaaehtoistyön aloja, joille osallistutaan eniten ovat urheilu ja liikunta, ikäihmiset sekä lapset ja nuorisot. (Sipola 2019, 26, 40.)

Yleisimmiksi syiksi sille, ettei henkilö osallistu vapaaehtoistoimintaan todetaan muun muassa se, että kukaan ei ole pyytännyt toimintaan mukaan, ajanpuute sekä terveydelliset syyt ja se, että vapaaehtoistoiminta koetaan epäkiinnostavaksi. Nämä tutkimustulokset ovat yhteneväisiä muiden aiheesta tehtyjen tutkimusten kanssa. Tutkielman tulosten perusteella voidaan todeta suomalaisen vapaaehtoistoimija olevan keskiarvoa useammin korkeasti koulutettu sekä hyvätuloinen. Hyvin ansaitsevat vaikuttavat osallistuvan vapaaehtoistoimintaan enemmän pitkäkestoisesti, kun vastaavasti pienempituloiset näyttävät osallistuvan lyhytkestoisemmin. Lisäksi korkeakoulutettuja näyttää kiinnostavan enemmän toiminta kulttuurin ja taiteen parissa. Matalasti koulutetumpien henkilöiden keskuudessa ei tutkimuksessa havaittu tällaista korostuvaa toimialaa. (Sipola 2019, 29, 33, 44.)

Sauvolan vuonna 2018 valmistunut pro gradu- tutkielma selvitti vapaaehtoistoimintaan sitoutumista Lions-klubeissa ja pohti sen toiminnan tulevaisuutta. Koska Sauvola halusi saada ilmiöstä syvällistä tietoa, tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena tapaustutkimuksena. Lions-klubien paikallisyhdistykset toimivat eri paikkakunnilla ja tukevat paikkakuntien lapsia, nuoria, vanhuksia ja sairaita sekä järjestävät lisäksi myös kansainvälistä nuorisovaihtoa. Toiminta on riippuvaista aktiivisista jäsenistä, jotka tekevät monenlaista vapaaehtoistyötä muun muassa erilaisten talkoiden, varainkeruun ja tapahtumien järjestämisen

kautta. Sauvola näkee vapaaehtoistyön osana kansalaisyhteiskuntaa ja määrittelee sen työssään kansalaisen toiminnaksi, jota tehdään omasta vapaasta tahdosta ilman rahallista palkkiota niin, että hyöty kohdistuu oman perheen ja ystäväpiiriin ulkopuolelle. (Sauvola 2018, 2.)

Tulosten mukaan klubien jäsenet lähtevät toimintaan mukaan pääasiassa kutsuttuina. Toimintaan lähtemisen motiivina toimii halu auttaa, tarve verkostoitumiselle ja mielekkään vapaa-ajan toiminnan löytäminen. Toimintaan sitoutumisen haasteina nähtiin oma jaksaminen, toiminnan mielekkyys ja ajankäytön haasteet. Tuki ja arvostus ovat vapaaehtoistoiminnassa viihtymiselle merkittäviä seikkoja. Kun jäsenet saavat toiminnasta itselleen positiivista vastinetta, parantaa se toimintaan sitoutumista. Tutkimuksen tulosten mukaan Lions-toiminta on antanut jäsenille verkostoja ja uuden harrastuksen sekä kasvamisen ja oppimisen mahdollisuuksia. Palvelun koetaan olevan tärkeä ja sille nähdään olevan tarvetta myös tulevaisuudessa, vaikkakin jäseniä huolestaa jäsenmäärän pieneneminen ja klubitoiminnan hiipuminen, mikäli jäsenmäärä pienenee. (Sauvola 2018, 2, 42, 46, 65.)

Kupilan vuonna 2020 valmistunut pro gradu - tutkielma käsittelee vapaaehtoistyön johtamisen ilmiötä vapaaehtoistyöntekijän näkökulmasta katsottuna otsikolla ”Vapaaehtoistyön johtajat. Vapaaehtoistyöntekijöiden näkemyksiä johtajiensa rooleista ja johtamistyyleistä vapaaehtoistyön johtamisessa”. Tutkimus tehtiin laadullisen tutkimuksen periaattein. Kupila on haastatellut tutkimukseensa seitsemää henkilöä, jotka tekevät vapaaehtoistyötä eri alueilla ja toimivat erilaisissa tehtävissä. Tulosten mukaan vapaaehtoistyön esimiehet nähdään pääasiassa yhteydenpitäjinä ja tiedonlevittäjinä. (Kupila 2020, 5.)

Ihmissuhderoolien korostuminen vapaaehtoistyöntekijöiden johtamisessa, vapaaehtoisten itsenäinen työskentelytapa sekä heidän pintapuolinen tuntemuksensa organisaatiostaan nousivat tutkimuksessa selkeästi esille. Päivittäisessä työssä yhteys muuhun organisaatioon oli hyvin vähäistä ja käsitti pääasiassa vain oman lähiesimiehen, jos sitäkään. Tuloksista voidaan siis päätellä, että vuorovaikutuksen kehittäminen nähdään tärkeänä vapaaehtoisten keskuudessa. Mikäli ihmiset osallistuvat vapaaehtoistyöhön tunnepohjaisesti, heidän johtajiensa tulee myös kommunikoida tunnepohjaisesti. Työhön sitoutumista heikentää epävarmuus, joka nousee esiin niissä organisaatioissa, missä johtaja koettiin vain etäisenä keulakuvana. (Kupila 2020, 73–75.)

7 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää vapaaehtoistoiminnan onnistumisen edellytyksiä vapaaehtoistyötä koordinoivien työntekijöiden näkökulmasta. Tarkoituksena oli selvittää myös sitä, miten vapaaehtoistyön koordinaattorit määrittävät hyvän vapaaehtoistoiminnan sekä miten he kehittäisivät vapaaehtoistointaa. Tarkoituksena oli tuottaa ajanmukaista ja tarpeellista tietoa aiheesta, jotta vapaaehtoistoiminnan kehittämiseen olisi tulevaisuudessa enemmän mahdollisuuksia. Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää vapaaehtoistoiminnan kehittämisessä.

7.1 Tutkimuskysymykset

Koska opinnäytetyön tarkoituksena oli saada tietoa vapaaehtoistyön onnistumisen edellytyksistä ja olla apuna vapaaehtoistyön kehittämisessä, mietin tutkimuskysymykset siitä näkökulmasta. Tutustuttuani vapaaehtoistyön teoksiin ja aiempiin tutkimuksiin päädyin seuraaviin tutkimuskysymyksiin (KUVIO 3.).

1. Mitkä ovat vapaaehtoistoiminnan onnistumisen edellytykset vapaaehtoistyötä koordinoivien työntekijöiden näkökulmasta?
2. Millaista on hyvä vapaaehtoistointa vapaaehtoistyötä koordinoivien työntekijöiden mielestä?
3. Miten vapaaehtoistointaa pitäisi tulevaisuudessa kehittää vapaaehtoistyötä koordinoivien työntekijöiden mielestä?

KUVIO 3. Tutkimuskysymykset

7.2 Kvalitatiivinen eli laadullinen lähestymistapa

Tässä opinnäytetyössä sovelletaan kvalitatiivista eli laadullista lähestymistapaa. Oli luontevaa valita laadullinen lähestymistapa, koska tässä opinnäytetyössä haluttiin täsmällistä tietoa pieneltä asiantuntijajoukolta. Puusa ja Juuti (2020) toteavat, että laadullisessa tutkimuksessa tieteellisyyden kriteeri ei ole määrä vaan laatu. Tutkittavia tapauksia valitaan harkinnanvaraisesti mukaan pieni määrä. Tutkimukseen valitaan henkilöitä, jotka edustavat tutkimuksen kannalta asianmukaista ryhmää, jotka tietävät tutkittavasta asiasta mahdollisimman paljon tai joilla on omakohtaista kokemusta tutkittavasta asiasta. (Puusa & Juuti 2020, 84–85.)

Laadullisen tutkimuksen kriteereihin peilaten tämä opinnäytetyö oli luontevaa tehdä laadullisena tutkimuksena. Esimerkiksi Hirsijärvi, Remes ja Sajavaara (2009) kuvaavat laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen tyypillisiä piirteitä. Heidän mukaansa laadullinen tutkimus on kokonaisvaltaista tiedon hankintaa, jossa suositaan ihmistä tiedon keruun välineenä. Aineiston hankinnassa suositaan menetelmiä, joissa tutkittavan ääni ja näkökulmat pääsevät esille. Laadullisessa tutkimuksessa kohdejoukko eli tutkittavat valitaan tarkoituksenmukaisesti. Tutkimussuunnitelmaa voidaan muuttaa olosuhteiden mukaan joustavasti ja tapauksia käsitellään ainutlaatuisina ja tulkitaan sen mukaan. (Hirsijärvi ym. 2009, 165.)

Tutkimusstrategiana tässä opinnäytetyössä on tapaustutkimus. Tapaustutkimuksen tavoitteena on tuottaa yksityiskohtainen esitys tutkittavasta tapauksesta eli sillä pyritään kokonaisvaltaiseen ymmärrykseen. Tutkittavasta tapauksesta pystytään sisällyttämään yllättäviäkin asioita tutkimukseen. Päämääränä tapaustutkimuksella on aina tapauksen ymmärtäminen, ei yleistettävien totuuksien löytäminen. (Leinonen 2020.)

7.3 Aineiston keruu

Aineistonkeruumenetelmänä tässä opinnäytetyössä käytettiin Webropol-kyselyä, jossa oli avoimia kysymyksiä. Avoimet kysymykset antavat vastaajalle mahdollisuuden vastata kysymyksiin omin sanoin (Hirsijärvi ym. 2009, 201.). Kun vastaaja lukee itse kysymykset ja vastaa niihin kirjallisesti, on kyseessä kyselylomaketutkimus. Tämä on soveltuva tapa kerätä aineistoa hajallaan olevalta vastaajajoukolta. Kyselylomakkeen voi lähettää esimerkiksi postitse tai sähköpostitse. (Vilka 2015, 94–95.) Opinnäytetyön kyselylomakkeen kysymykset johdettiin tutkimuksen tarkoituksesta ja tavoitteesta sekä tutkimuskysymyksistä. Kysymykset ovat nähtävissä opinnäytetyön lopussa (LIITE 1/2.). Kyselylomakkeessa on neljä

taustakysymystä, joissa selvitän muun muassa vastaajien koulutusta, vapaaehtoistoimintaan liittyvää työkokemusta ja heidän omaa vapaaehtoistyön tekemisen taustaansa. Lomakkeessa on kuusi varsinaista vapaaehtoistoimintaa koskevaa avointa kysymystä, ja viimeinen kysymys antaa mahdollisuuden vapaaseen sanaan, jolloin vastaaja saa mahdollisuuden kertoa aiheesta vapaasti.

Kun valitaan kohdejoukkoa, on muistettava, mitä ollaan tutkimassa. Kohdejoukko on, riippuen tutkimusongelmasta, mielekästä valita joko asiaa koskevan asiantuntemuksen tai kokemuksen perusteella. Tärkeää on tällöin informantin omakohtainen kokemus tutkittavasta asiasta. (Vilkkä 2015, 135.) Koska vapaaehtoistyötä koordinoivilla työntekijöillä on paljon kokemusta vapaaehtoistoinnasta ja sen onnistumisen edellytyksistä, merkityksestä, kehittämisestä ja tulevaisuudennäkymistä, valikoituivat he kohdejoukoksi tähän työhön. Oletin saavani heiltä parhaiten tietoa tutkimastani aiheesta. Tämä kysely toteutettiin vapaaehtoistyötä koordinoiville henkilöille maantieteellisesti eri alueille ja erilaisiin organisaatioihin. Osa vastaajista toimii kunnan palveluksessa, osa taas työskentelee yhdistyksissä tai järjestöissä. Haastateltavat valittiin harkinnanvaraisesti vapaaehtoistyön asiantuntijuuden perusteella. Tiedonkeruu toteutettiin lokakuussa 2020.

Vastaajien yhteystiedot löysin kuntien yhteystiedoista sekä sanahaulla internetistä, ja valitsin vastaajia erilaisista organisaatioista ja erikokoisista kunnista eri puolilta Suomea, jotta saan mahdollisimman laajasti erilaisia näkökulmia asiasta. Otin vastaajiin aluksi yhteyttä puhelimitse. Puhelun aikana kerroin kyselyn tarkoituksen ja kysyin vapaaehtoistyötä koordinoivalta henkilöltä hänen halukkuuttaan osallistua tutkimukseeni. Osallistuminen oli täysin vapaaehtoista. Anoin tutkimusluvan ennen kyselyn toteuttamista niiden kyselyyn osallistuvien vastaajien organisaatioilta, joissa se vaadittiin. Kahden vastaajاهدokkaan organisaatiosta en saanut vastausta tutkimusluvalle. Lähetin kyselyn lopulta viidelle henkilölle ja he kaikki vastasivat siihen, eli vastausprosentti oli hyvä. Toteutin tiedonkeruun Webropol-kyselynä. Webropol on työkalu, jolla voi helposti tehdä online-kyselytutkimuksia sekä muita tutkimuksia.

7.4 Aineiston analysointi

Tässä opinnäytetyössä käytettiin tulosten analysointiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä valitaan ensin analyysiyksikkö, joka voi olla vaikka yksi sana, lause tai ajatuskokonaisuus. Analysointia ohjaa tutkimustehtävä ja aineiston laatu. Ensimmäisessä vaiheessa aineisto pelkistetään eli redusoidaan, jossa aineistosta etsitään samaa tarkoittavat ilmiöt esimerkiksi alleviivaamalla ne samalla värillä ja sen jälkeen pelkistetään ne kirjoittamalla uudelleen tiiviiseen muotoon.

Redusoinnin jälkeen aineisto klusteroidaan eli ryhmitellään. Tällöin aineisto käydään tarkasti läpi, samaa asiaa kuvaavat käsitteet ryhmitellään ja ne muodostavat alaluokkia, jotka nimetään sisällön mukaan. Alaluokkia yhdistelemällä muodostetaan yläluokkia ja niitä edelleen yhdistelemällä muodostetaan pääluokkia. Tätä seuraa aineiston käsitteellistäminen, jossa erotetaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto ja jonka perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 123–125.) Alla on esimerkki aineiston analysoinnista (TAULUKKO 1.).

Vapaaehtoistoiminnan kehittämisen kulmakiviä

PELKISTETTY ILMAUS	ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA
budjetti	RAHOITUS		
jatkorahoitus			
resurssit			
rahaa			
markkinointi	MARKKINOINTI	RESURSSIT	KEHITTÄMINEN
mainostempaus			
kampanja			
virkestystapahtumat			
yksilökohtainen tuki	YHTEISTYÖ		
tuettu vapaaehtoistoiminta			
verkostotyö			
volyymi			
koordinaattori			
tietous			
yhteistyön tiivistäminen			

TAULUKKO 1. Esimerkki sisällönanalyysistä

Puusan (2020) mukaan sisällönanalyysin avulla aineisto voidaan järjestää selkeään ja tiiviiseen muotoon ilman, että sen sisällä oleva keskeinen tieto katoaa. Pelkistämisen tavoitteena on lisätä aineiston tietoarvoa. Pelkistäminen ja tiivistäminen on välttämätöntä, sillä rikas aineisto on hajanaista. Hajanaisesta aineistosta pyritään tekemään kokonaisuus, joka on selkeä, yhtenäinen sekä mielekäs ja josta tutkija pystyy tekemään johtopäätöksiä. Sisällönanalyysillä pyritään jäsentämään kokemusperäistä aineistoa tulkintaa varten. (Puusa & Juuti 2020, 149.)

7.5 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Etiikan peruskysymyksiä ovat oikean ja väärän sekä hyvän ja pahan kysymykset. Tutkijan on otettava huomioon monia tutkimusentekoon liittyviä eettisiä kysymyksiä, joista ensimmäisiä on tutkimusaiheen valinta. Tutkimusaihetta tai -ongelmaa valitessa kysytään, miksi tutkimukseen ryhdytään tai kenen ehdoilla tutkimusta tehdään. (Hirsjärvi ym. 2009, 24–25.) Tämän opinnäytetyön aihe nousi työelämäyhteistyökumppanin tarpeista, ja tuloksia voidaan käyttää vapaaehtoistoiminnan kehittämiseen.

Hyvä tieteellinen käytäntö edellyttää tutkijaa noudattamaan rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta sekä tutkimustyössä että tutkimustulosten esittämisessä. Se edellyttää tutkijaa noudattamaan eettisesti kestäviä tiedonhankinta- ja tutkimusmenetelmiä. (Vilka 2015, 42.) Tässä opinnäytetyössä käytettiin mahdollisimman luotettavia ja tuoreita tietolähteitä ja on kiinnitetty huomiota sähköisten lähteiden luotettavuuteen. Olen tarkasti viitannut kaikkiin lähdemateriaaliin ja merkinnyt tiedot asianmukaisesti lähdeluetteloon. Olen pyrkinyt kuvaamaan opinnäytetyöprosessin tarkasti. Kanasen (2019) mukaan laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioiminen on vaikeampaa kuin kvantitatiivisen tutkimuksen, jota voidaan arvioida ja laskea tarkemmin. Laadullisen tutkimuksen luotettavuus on enemmän tutkijan näytön ja arvioinnin varassa. (Kananen 2019, 35.)

Tutkimuseettinen neuvottelukunta on laatinut ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet, joiden mukaan tutkimukseen osallistuminen tulee olla henkilölle täysin vapaaehtoista ja halutessaan hän voi myös kieltäytyä osallistumasta. Tutkittavalle on annettava riittävästi tietoa tutkimuksen sisällöstä, henkilötietojen käsittelystä ja tutkimuksen käytännön toteutuksesta. Tutkittava voi antaa osallistumisuostumuksen suullisesti, kirjallisesti, sähköisesti tai muuten. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 8.) Soitin kaikille kyselyyn osallistuneille vapaaehtoistyön koordinaattoreille ja tiedustelin heidän halukkuuttaan osallistua kyselyyni. Puhelun aikana kerroin opinnäytetyöni sisällöstä ja käytännön toteutuksesta. Tähän kyselyyn osallistuminen oli haastateltaville täysin vapaaehtoista. Tutkimuslupahakemuksessa kuvaan tutkimuksen sisällön ja käytännön toteutuksen. Tutkimusluvut haettiin ja saatiin kaikilta niiden osallistujien organisaatioilta, joissa sitä edellytettiin. Lupasin myös lähettää kaikille tutkimukseen osallistuneille vapaaehtoistyön koordinaattoreille valmiin työni sähköpostilla, jotta he voivat tutustua opinnäytetyöhön ja kyselyn tuloksiin tarkemmin.

Tässä opinnäytetyössä olen varmistanut, että kyselyyn vastanneiden anonymiteetti säilyy koko prosessin ajan. Kaikki henkilöt osallistuivat kyselyyn vapaaehtoisesti. Materiaalia käsiteltiin niin, että salassapitovollisuus säilyi. Säilytin materiaalin niin, ettei se joutunut ulkopuolisten käsiin missään vaiheessa prosessia. Valmiista opinnäytetyöstä ei voi tunnistaa ketään eikä kenenkään yksittäisen henkilön vastauksia. En erittele vastauksia esimerkiksi paikkakunnan mukaan, mikä voisi mahdollistaa vastausten yhdistämisen tiettyyn henkilöön.

Tämä opinnäytetyö on pyritty toteuttamaan hyvien tieteellisten käytäntöjen mukaan. Opinnäytetyön vaiheet on pyritty kuvaamaan tarkasti. Kyselyn materiaali käytiin useaan kertaan läpi ja myös näin on pyritty lisäämään tutkimuksen luotettavuutta. Tämän opinnäytetyön luotettavuutta lisäävät myös raportissa käytetyt haastateltujen suorat lainaukset. Olen pyrkinyt hakemaan vahvistusta tämän opinnäytetyön tuloksille muiden tutkijoiden aineistoista. Kanasen (2019) mukaan laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan lisätä aineistotriangulaatiolla. Se tarkoittaa, että omille tuloksille haetaan vahvistusta aiemmista tutkimuksista ja muusta materiaalista, joissa on päädytty samankaltaisiin tuloksiin. (Kananen 2019, 33.)

Laadullisessa tutkimuksessa saturaatio on käyttökelpoinen luotettavuuden vahvistamiskeino. Saturaatio tarkoittaa, että eri lähteiden tutkimustulokset alkavat toistua. Vastauksia analysoidessani huomasin, että tietyt vastaukset alkoivat toistua. Silloin on tapahtunut niin sanottu aineiston kylläntyminen eli saturaatio, joka merkitsee, että aineistoa on kerätty riittävä määrä tuomaan esiin merkittävä tulos (Hirsijärvi ym. 2016, 182).

8 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

Kysely lähetettiin viidelle vapaaehtoistyön koordinaattorina työskentelevälle ammattilaiselle eri puolille Suomea. Kyselyn aluksi selvitin heidän omaa taustaansa suhteessa vapaaehtoistoimintaan. Kyselyyn osallistuneilla työntekijöillä on useiden vuosien kokemus vapaaehtoistyön koordinaattorina toimimisesta. Osa vastaajista mainitsee toimivansa kouluttajana vapaaehtoistyön kursseilla. Muutama vastaajista on käynyt vapaaehtoistoiminnan johtamisen koulutuksen. Lisäksi joillakin on muuta alaan liittyvää koulutusta. Vastauksissa mainitaan muun muassa vertaistukijoiden valmentamiseen liittyvää koulutusta, viestintää ja tuettuun vapaaehtoistoimintaan liittyvää koulutusta ja yksi kertoo käyneensä vapaaehtoistyön kurssin. Yleistä on ollut osallistua lisäksi erilaisiin vapaaehtoistoimintaa käsitteleviin verkkokursseihin ja webinaareihin. Suurimmalla osalla vastaajista on myös omakohtaista kokemusta vapaaehtoistyön tekemisestä useiden vuosien ajalta. Voidaan siis sanoa, että vastaajilla on monipuolista tietoa, kokemusta ja osaamista vapaaehtoistoiminnasta.

8.1 Hyvä vapaaehtoistoiminta

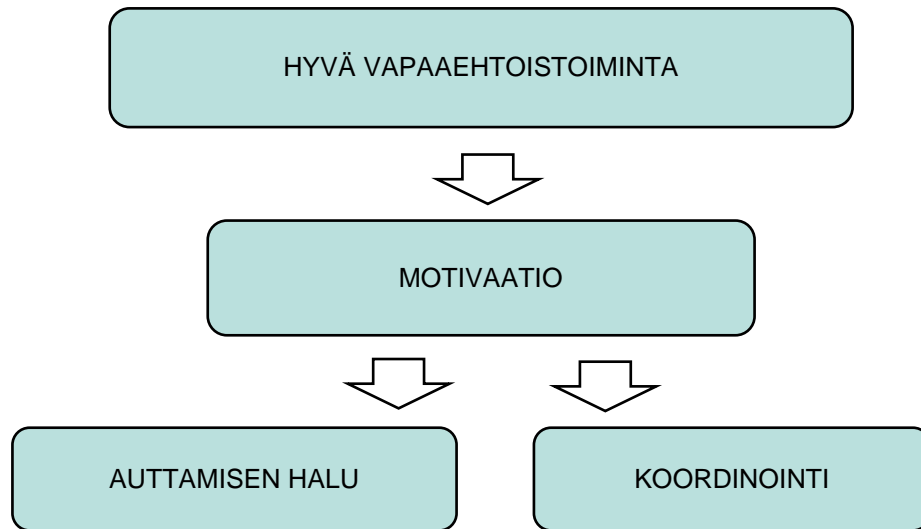
Kyselyn ensimmäisessä kysymyksessä vastaajia pyydettiin määrittelemään käsitettä vapaaehtoistoiminta. Vapaaehtoistoiminnan käsite oli selkeä kaikille vastaajille, ja he nostivat vastauksissaan esille monia asioita, joiden mukaan vapaaehtoistoimintaa myös yleisesti määritellään. Vastauksista ilmeni, että vapaaehtoistoiminta nähtiin palkattomana työnä, jota tehdään omasta halusta sekä itsen että toisen hyödyksi, ilman rahallista korvausta ja ilman velvoitteita. Toiminnassa korostuu vastaajien mukaan auttaminen, palkattomuus sekä toisten hyväksi tehtävä työ. Vapaaehtoistoiminta eroaa muusta auttamisesta siten, että sitä tehdään ilman sukulaisuussuhteisiin liittyviä velvoitteita eli vapaaehtoistoiminnassa toimitaan oman perhepiirin ulkopuolella. Vapaaehtoistoiminta nähtiin antamisena ja kaksisuuntaisena hyvän tekemisenä, jossa myös vapaaehtoinen saa paljon itselleen.

Itselleen siitä saa mielekästä tekemistä, uusia ystäviä, rytmiä arkeen sekä uusia taitoja. Vapaaehtoistyön ”kohde” saa lisää hyvinvointia, apua, tukea jne. Voisi sanoa, että vapaaehtoistyö on kaksisuuntaista hyvän tekemistä.

Palkatonta, omasta halusta lähtevää toimintaa, jota tehdään perheen ulkopuolella ja jota tehdään omien arvoja vastaavan yhteisön hyväksi.

Oman osaamisen ja ajan antamista yhteisöjen hyväksi. Se on hyvää mieltä, yhteisöllisyyttä, auttamista, ihmisten kohtaamista ja heidän kanssaan tasa-vertaista elämistä. Virallisestihan vapaaehtoistoiminta ei tätä ole, mutta itseleni se edustaa näitä asioita.

Seuraavaksi kyselyyn osallistuneita vapaaehtoistyön koordinaattoreita pyydettiin kertomaan, millaista hyvä vapaaehtoistoiminta on heidän mielestään (KUVIO 4.).

KUVIO 4. Hyvä vapaaehtoistoiminta

Vapaaehtoistoiminnan kerrottiin kumpuavan auttamisen halusta, ja sen kerrottiin olevan hyvää silloin kun se on vapaaehtoiselle itselleen mielekästä ja hänen omiin tarpeisiinsa sopivaa. Vapaaehtoistoiminnan hyödyn pitäisi kohdentua sekä työn tekijään että työn kohteeseen. Myös työn haastavuuden kerrottiin vaikuttavan siihen, millaista on hyvä vapaaehtoistoiminta. Toiminnan on oltava omiin kykyihin nähden sopivaa, tarpeeksi haastavaa mutta ei liian vaikeaa, jotta vapaaehtoisen mielenkiinto ja innostus säilyvät eikä toimintaa koeta liian raskaaksi. Vapaaehtoistoiminnalle koettiin hyväksi olla vaikuttavaa ja merkityksellistä paitsi itselle ja muille ihmisille myös yhteisölle sekä yhteiskunnalle. Tärkeitä tekijöitä vapaaehtoistoiminnasta puhuttaessa ovat motivaatio ja auttamisen halu sekä toiminnasta saatava ilo ja mielihyvä.

Tärkein periaate on, että sekä vapaaehtoistoiminnan kohde että vapaaehtoinen itse hyötyy toiminnasta ja kokee toiminnan merkitykselliseksi.

Toisaalta tärkeäksi määritteeksi hyvälle vapaaehtoistoiminnalle nähtiin toiminnan hyvä organisointi. Toiminnassa koettiin tärkeäksi hyvä perehdytys, selkeä tehtäväkuva ja ohjaus. Hyvän vapaaehtoistoiminnan nähtiin kumpuavan aidosta välittämisestä ja tekemisen halusta, ja silloin toiminnan nähdään voivan muodostua jopa elämäntavaksi. Vastausten perusteella koettiin tärkeäksi se, että vapaaehtoisille löytyy aina aikaa ja työntekijän tuki.

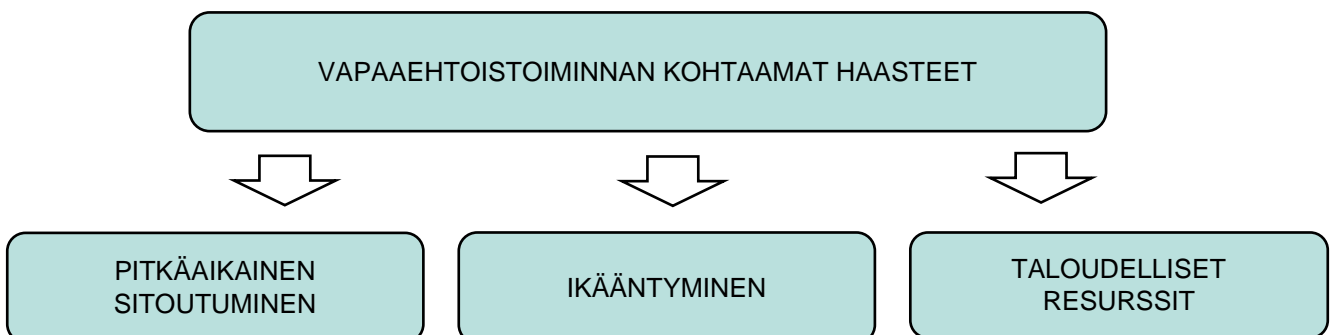
Hyvä vapaaehtoistoiminta on hyvin suunniteltua ja koordinoitua. On tärkeää, että lupaukset pidetään ja ihmisistä pidetään huolta. Vapaaehtoisille pitää AINA olla työntekijän tuki ja aikaa pitää löytyä, vaikka kiire painaisi. Hyvä vapaaehtoistoiminta nostaa keskiöön vapaaehtoisen ja tekee kaikkensa, että hän voi hyvin.

Toiminnassa on hyvä perehdytys, selkeä tehtäväkuvaus, ohjausta ja tukea toiminnan aikana sekä yhteisiä tapaamisia, virkistystä ja lisäkoulutuksia.

Koska vapaaehtoistoiminnasta ei saa rahallista korvausta, voi pieni muistaminen esimerkiksi virkistykseen, ruokailun tai pienen retken muodossa merkitä paljon. Tehdyn työn huomaaminen ja sen arvostaminen sekä kiitos tehdystä työstä on tärkeää. Kiitos ja arvostaminen on hyvä lausua ääneen, eikä olettaa, että asia tiedetään.

8.2 Vapaaehtoistoiminnan haasteet ja onnistumisen edellytykset

Seuraavaksi kyselyssä selvitettiin edellytyksiä vapaaehtoistoiminnan onnistumiselle sekä pohdittiin työn kohtaamia haasteita.

KUVIO 5. Haasteet vapaaehtoistoiminnassa

Vapaaehtoistoiminnan onnistumisen yhdeksi suurimmista haasteista (KUVIO 5.) mainittiin vapaaehtoisten pitkäaikaisen sitoutumisen väheneminen, koska vapaaehtoistoiminta kilpailee ihmisten vapaa-ajasta muiden harrastusten kanssa. Vastaajat kertoivat myös, että nykyiset vapaaehtoiset ovat suhteellisen iäkkäitä ja jäävät sen myötä pois toiminnasta, minkä koetaan aiheuttavan vapaaehtoistyön jatkuvuudelle haasteita. Nuoria vapaaehtoisia kaivattaisiin toimintaan mukaan, jotta toiminta voi jatkua. Uusien vapaaehtoistoiminnan muotojen, esimerkiksi digi- ja pop up -vapaaehtoistoiminnan, nouseminen koetaan sekä haasteeksi että mahdollisuudeksi koordinoinnin kannalta.

Vapaaehtoistoiminta kilpailee ihmisten vapaa-ajasta muiden harrastusten kanssa. Haastavaa on siis saada ihmiset mukaan toimintaan ja sitoutumaan pitkäkestoisesti.

.. vapaaehtoisten korkea ikä ja iän myötä pois jääminen on haaste - nuoria ja innokkaita tarvittaisiin tilalle.

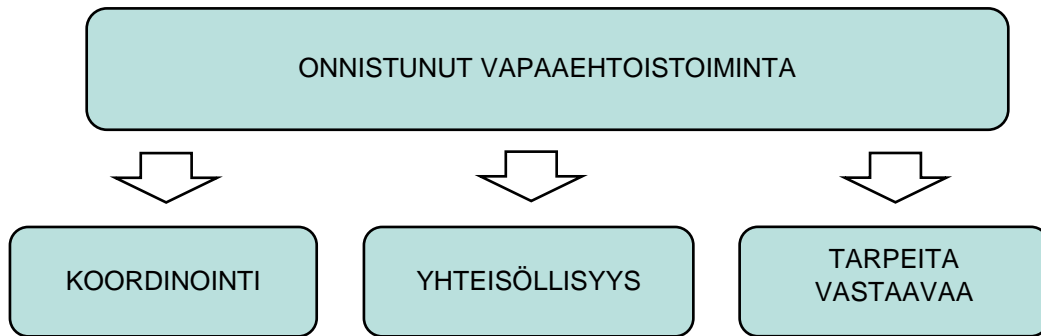
Varmaankin vapaaehtoistoiminnan vaihtuvat tarpeet ja niiden mukaan vanhojen toimintojen muokkaaminen ja uusien perustaminen. Tämä vaatii arjessa paljon havainnointia ja hyvin tarkkaa analyysiä muuttuneista tarpeista.

Opinnäytetyön tuloksissa tuli ilmi, että useampi vastaaja kokee myös taloudellisten resurssien riittämättömyyden yhdeksi suurimmista haasteista, joita vapaaehtoistoiminta kohtaa. Vaikka vapaaehtoisille ei makseta palkkaa, aiheutuu toiminnasta monenlaisia kuluja muun muassa perehdytysten ja koulutusten järjestämisestä, matkakorvauksista, yhteisistä ajanvietoista ja muistamisista. Toisaalta kun toimintaa kehitetään, tuottavat nämä kulut itsensä takaisin.

Myös järjestöjen ja muiden vapaaehtoistyötä tarjoavien toimijoiden resurssien puute on haaste. Esim. viestintään ja markkinointiin tarvittaisiin enemmän tukea.

taloudelliset resurssit

Esiin nousivat myös vapaaehtoistoiminnan muuttuvat trendit, joihin vastaaminen koetaan haasteeksi. Toimijoiden on oltava koko ajan hereillä ja aktiivisesti seurattava kentän tarpeita. Vanhoja toimintoja pitää tarvittaessa muokata vastaamaan nykyajan vaatimuksia. Tämä vaatii arjessa paljon havainnointia ja tarkkaa analyysiä muuttuneista tarpeista. Vapaaehtoistoiminnan onnistumisen haasteeksi mainitaan myös perehdytys. Perehdytyksen pitää onnistua, koska se osaltaan sitouttaa vapaaehtoisen toimintaan mukaan.

KUVIO 6. Onnistuneen vapaaehtoistoiminnan edellytyksiä

Tämän opinnäytetyön yksi keskeisimmistä tarkoituksista oli selvittää edellytyksiä vapaaehtoistoiminnan onnistumiselle (KUVIO 6.). Suurimmiksi avaintekijöiksi vapaaehtoistoiminnan onnistumiselle vastaan mainitsevat laadukkaan koordinoinnin, yhteisöllisyyden sekä sen, että toiminta on tarpeita vastaavaa. Vapaaehtoistyön koordinoinnin tärkeys nousi esille vastauksista. Myös vapaaehtoisten hyvä perehdytys sekä selkeä tehtävänkuvaukset on tärkeää. Toimintakäytäntöjen on oltava selkeät, koska ne osaltaan mahdollistavat turvallisen vapaaehtoistoiminnan. Myös muiden toimijoiden, esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten, perehdytys nähtiin tärkeäksi.

Ensiksi tärkeää on toimiva viestintä ja markkinointi, että saadaan vapaaehtoistoiminta näyttämään kiinnostavalta.

Toiminnan aloituksessa keskeistä on hyvä perehdytys sekä selkeä tehtävänkuvaukset.

Ja jos vaikka vapaaehtoistoiminta tapahtuu palvelutalossa, niin myös palvelutalon työntekijät on perehdytetty toimintaan.

Myös koordinaattori tarvitsee resursseja, aikaa, apua ja tukea sekä aitoa ”tunteen paloa” asiaa kohtaan.

Monen vapaaehtoisen motivaatio kumpuaa yhteisöllisyydestä. Kun motivaatio on hyvä, ovat vapaaehtoiset innostuneita toiminnasta ja sitoutuvat työhönsä paremmin. Yhteisöllisyyttä ja sitoutumista edistävät myös yhteiset koulutukset. Yhteisön on oltava sellainen, jossa voi tuntea olonsa tervetulleeksi ja hyväksytyksi, sillä aito kohtaaminen ja kuulluksi tuleminen on tärkeää kaikille. Toiminnassa kohdatut samanhenkiset ihmiset luovat aidon tunteen siitä, että toiminta on juuri itselle sopivaa. Tehtäviin on hyvä löytää oikeat henkilöt, sillä se tukee pitkäkestoista jatkamista tehtävissä, ja sen lisäksi asiasta innostuneet henkilöt innostavat muitakin mukaan ja sitoutuvat toimintaan pidemmäksi aikaa. Vapaaehtoisilta voi nousta uusia ja erilaisia ideoita siihen, millaista toiminta voisi olla. Vapaaehtoistoiminta nähdään hyväksi keinoksi lisätä kansalaisten osallisuutta.

Monille myös yhteisöllisyys on tärkeää vapaaehtoistyössä - se että löytää samanhenkisiä ihmisiä.

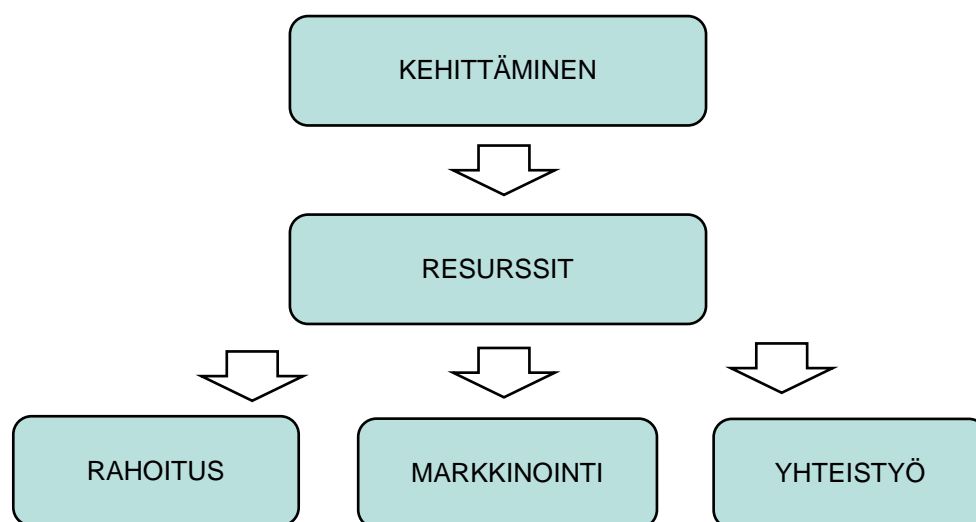
Ylipäätään vapaaehtoisten sitoutuminen ja heidän tukensa huolellinen järjestäminen on tärkeää jotta homma toimii.

Vastauksista nousi esiin yhtenä avaintekijänä onnistuneeseen vapaaehtoistoimintaan myös tarvelähtöisyys. Vapaaehtoistoiminnan tulee olla tarpeita vastaavaa sekä oikea-aikaista. Tärkeää on, että sekä vapaaehtoisen että avunsaajan tarpeeseen vastataan ajankohtaisesti. Työntekijälle on hyvä löytyä mielekäs, juuri hänelle itselleen oikea työn muoto. Vastauksissa todetaan, että vapaaehtoiselle on tärkeää päästä tekemään itselleen mielekästä tehtävää ja avunsaajan pitää saada tarvitsemansa tuki.

Ehdottomasti tarvelähtöisyys. Ihmisten omiin voimavaroihin ja ideoihin pitää luottaa. Niitä pitää kuunnella herkällä korvalla ja kokeilla erilaisia toimintoja matalalla kynnyksellä. Toinen tärkeä tähän liittyvä asia on kohtaaminen. Ihmisen pitää tuntea itsensä kuulluksi ja tervetulleeksi

8.3 Vapaaehtoistoiminnan kehittäminen ja tulevaisuus

Kyselyssä pyydettiin vapaaehtoistyön koordinaattoreita vapaasti visioimaan vapaaehtoistoiminnan kehittämistä tulevaisuudessa kysymyksellä: jos saisit vapaat kädet toimia, miten kehittäisit vapaaehtoistoimintaa (KUVIO 7).

KUVIO 7. Vapaaehtoistoiminnan kehittämisen kulmakiviä

Vastauksista ilmeni, että vapaaehtoistyö kaipaa työntekijöiden näkemyksen mukaan lisää resursseja ja rahoitusta, ja epävarmuus rahoituksen jatkumisesta huolettaa. Lisäksi kerrottiin, että pienellä budjetilla on vaikea järjestää toimintaa niin, että jokainen saa sen tuen mitä tarvitsee. Myös tuettuun vapaaehtoistoimintaan tarvitaan resursseja.

Varmistaisin Stean jatkorahoitukset niin, että jokainen vapaaehtoinen saa tarvitsemansa yksilökohtaisen tuen ja myös tuettuun vapaaehtoistoimintaan riittää kaikilla organisaatioilla resursseja, jolloin vapaaehtoistoiminta mahdollistuisi kaikilta ihmisiltä.

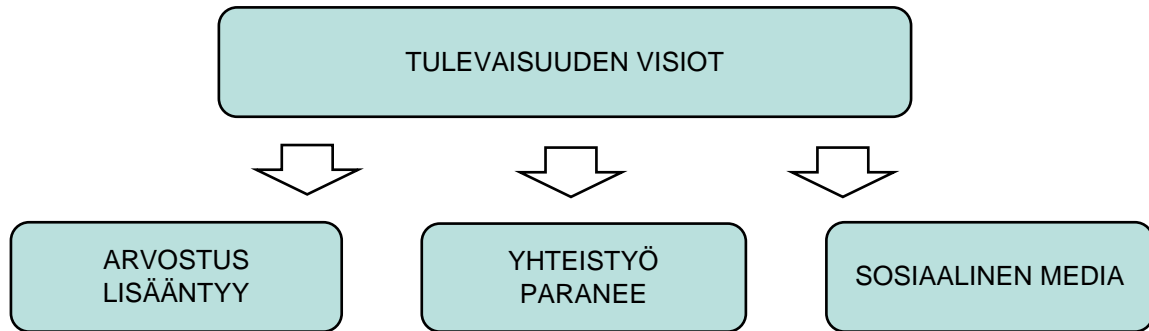
Vapaaehtoistoimijoiden yhteistyön kehittäminen nähdään yhtenä keinona saada lisää vapaaehtoisia mukaan toimintaan.

Tiivistäisin vapaaehtoistyötä tarjoavien toimijoiden välistä yhteistyötä. Loisin yhteisen kanavan, jossa kaikki voivat markkinoida vapaaehtoistyötä keskitetysti. Avainasemassa on mielestäni markkinoida tehtäviä, ei toimijoita sinällään. Eli tehdä yhteisiä mainostempauksia, kampanjoita jne. Tämä siitä syystä, että ihmiset eivät välttämättä koe järjestöihin kuulumista niin tärkeänä enää. Mielenkiintoisten tehtävien kokeilemisen kautta vapaaehtoiset saattavat sitoutua pidemmäksikin aikaa ja vaikkapa löytää paikkansa useampienkin järjestöjen toiminnoista.

.. lisääisin volyymia, koska vapaaehtoistoiminta lisää ihmisten välistä ymmärrystä. Kuntiin olisi myös hyvä saada vapaaehtoistoiminnan koordinaattori jotta tehokas kehittäminen ja verkostotyö onnistuu.

Tietous laadukkaasta vapaaehtoistoiminnasta ja sen positiivisista vaikutuksista yksilölle, yhteisölle ja yhteiskunnalle ei välttämättä ole saavuttanut kaikkia. Vapaaehtoistyön koordinaattori on avainasemassa, kun kehitetään toimintaa ja lisätään tietoutta.

Kysyin vapaaehtoistoimijoilta myös heidän näkemyksiään vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuksista tulevaisuudessa (KUVIO 8.). Tulevaisuudessa toiminnan arvostuksen uskotaan nousevan, toimijoiden välisen yhteistyön paranevan sekä sosiaalisen median merkityksen kasvavan. Toiminnan ennustetaan muuttavan muotoaan entisestään ja esimerkiksi digi- ja pop up -vapaaehtoisuus nähdään toimintana, jotka tulevat lisääntymään tulevaisuudessa. Digivapaaehtoisuus mahdollistaa yhä useammalle henkilölle toiminnan juuri silloin, kun se itselle parhaiten sopii.

KUVIO 8. Vapaaehtoistoiminnan tulevaisuuden näkymiä

Sosiaalinen media nähdään mahdollisuutena vapaaehtoistoiminnalle. Se on kanava, jossa vapaaehtoisuus ja erilaiset vapaaehtoistyötempaukset voivat saada runsaasti lisää näkyvyyttä ja sitä kautta lisää osallistujia. Vastauksista tuli ilmi myös koronapandemian mahdollinen vaikutus vapaaehtoistyön näkyvyyteen julkisuudessa. Vapaaehtoisten määrän kerrotaan lisääntyneen pandemian aikana.

Myös digivapaaehtoistyö mahdollistaa yhä useammalle mielenkiintoiset ja omiin aikatauluihin sekä mielenkiintoon sopivat hyvän tekemisen tavat. Mahdollisuus mielestäni on myös pop up-vapaaehtoistyön lisääntyminen ja erilaisten hyväntekeväisyystempausten näkyvyyden lisääntyminen somessa.

Kansalaisten oma-aloitteinen järjestäytyminen sosiaalisen median eri kanavilla nähdään mahdollisuutena. Toisaalta tästä epäillään olevan seurauksena se, etteivät kaikki avuntarvitsijat löydä avun luo. Esimerkiksi suuri osa ikääntyneistä kansalaisista ei osaa käyttää älylaitteita eikä heillä edes ole käytössään älypuhelin tai muuta laitetta, jolla yhteydenotto mahdollistuu. Jotta kaikki apua tarvitsevat saavat tarvitsemansa avun, on vastaajan mielestä tärkeää, että kuntiin palkataan lisää vapaaehtoistyön koordinaattoreita.

Toivoisin näkeväni, että yhteiskunnallisesti vapaaehtoistoiminnan arvo tunnustettaisiin selkeämmin ja palkattuja koordinaattoreita saataisiin lisää.

Opinnäytetyön tuloksista ilmenee myös, että vapaaehtoistyötä koordinoivat työntekijät näkevät, että tulevaisuudessa kolmannen sektorin ja julkisen sektorin yhteistyö tulee tiivistymään entisestään. Järjestöt nähdään mahdollisina yhteistyökumppaneina ja vapaaehtoistyö keinona lisätä kansalaisten hyvinvointia

ja osallisuutta. Vastaajien näkemyksenä on, että vapaaehtoistyöllä voidaan parantaa monien ihmisryhmien hyvinvointia. Muun muassa maahanmuuttajien integraatiotyössä vapaaehtoistoiminta voisi olla entistä vahvemmassa ja monimuotoisemmassa roolissa.

Tosiasia on, että väestömme ikääntyy ja työikäinen väestö vähenee, ja siksi tulevaisuudessa tarvittaneen ennakkoluulotonta palvelujen kehittämistä, jotta kaikki saavat tarvitsemansa avun. Vanhuspalvelujen tukemisessa vapaaehtoistyön avulla vastaajat näkevät erilaisia mahdollisuuksia. Vapaaehtoistoiminta tarjoaa keinon tukea vanhustenpalvelua väestön ikääntyessä.

Ikäihmisten yksinäisyyteen ja heidän toimintakyvyn ylläpitoon vapaaehtoistoiminta tarjoaa myös rajattomasti mahdollisuuksia.

Toisaalta myös ikäihmiset ovat aina vain pidempään aktiivisia, joten työuran jälkeen on paljon ihmisiä, joilla on aikaa ja energiaa tehdä yhteisen hyvän eteen paljon.

Mahdollisuuksia on loputtomasti. Ihmiset ovat aina halunneet, ja tulevat aina haluamaan, auttaa toisiaan.

Vastauksissa nousi esiin myös vapaaehtoistyön houkuttelevuus ja merkitys vapaaehtoiselle esimerkiksi työnhaussa. Näkemys on, että vapaaehtoistyön houkuttelevuus ja asema ”statusta” nostavana tekijänä lisääntyy. Vapaaehtoistyön tekeminen on keino tuoda esille omaa osaamista ja aktiivisuutta esimerkiksi CV:ssä ja vapaaehtoistyö voi olla siten yksi positiivinen keino työnhaussa. Myös opiskelijoille mahdollisuus kerätä opintopisteitä ja siten edistää opintojaan vapaaehtoistoiminnan avulla lienee houkuttelevaa. Vastaajia kuitenkin huolettua rahoituksen epävarmuus tulevaisuudessa, koska on mahdollista, että toimintaa rahoittavan Veikkauksen tuotot tulevat vähenemään ja sitä kautta järjestöjen saamat tuet tulevat pienenemään. Toisaalta kansalaisten oma-aloitteinen järjestäytyminen esimerkiksi sosiaalisen median kautta nähdään tuossa tilanteessa todennäköiseksi.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyössäni selvitettiin vapaaehtoistoiminnan onnistumisen edellytyksiä vapaaehtoistyön koordinaattoreiden näkökulmasta seuraavien kysymysten avulla: mitkä ovat vapaaehtoistoiminnan onnistumisen edellytykset vapaaehtoistyötä koordinoivien työntekijöiden näkökulmasta, millaista on hyvä vapaaehtoistoiminta vapaaehtoistyötä koordinoivien työntekijöiden mielestä sekä miten vapaaehtoistoimintaa pitäisi heidän mielestään tulevaisuudessa kehittää. Esittelen tässä tutkimuksen keskeiset tulokset.

Tuloksista ilmeni, että onnistuneessa vapaaehtoistoiminnassa korostuu yhteisöllisyys, luottamus ja laadukas koordinointi. Onnistunut vapaaehtoistoina on myös tarpeita vastaavaa ja oikea-aikaista. Vastauksista nousivat yhteisöllisyyteen liittyvät teemat kuten olon kokeminen tervetulleeksi, aito kohtaaminen ja aito kuulluksi tuleminen sekä samanhenkinen seura. Järjestöissä on aikaa kohdata ihmiset heidän omista lähtökohdistaan käsin. Kohdatuksi tuleminen on tärkeimpiä asioita kansalaisjärjestöissä toimiville heidän hyvinvointinsa kannalta. Ringbomin ja Valkosen (2018) tutkimus vahvistaa näkemystä, jonka mukaan vapaaehtoistyöhön osallistuminen on hyväksi vapaaehtoiselle. Todennäköisesti omien arvojen mukainen työ edistää mielen hyvinvointia. Myös tunne siitä, että on tarpeellinen ja tärkeä voi lisätä ihmisen hyvinvointia. Vapaaehtoistyön todetaan olevan yhteydessä hyvinvointiin, vapaaehtoiset kokevat olevansa onnellisempia ja elämänsä merkityksellisempää. (Ringbom ja Valkonen, 2018.) Toiminnassa on tärkeää luottaa vapaaehtoisten omiin ideoihin ja voimavaroihin. Onnistuessaan vapaaehtoistoiminta vastaa sekä vapaaehtoisen että avun saajan tarpeisiin.

Johtopäätöksenä on myös, että vapaaehtoistoiminnan on onnistuakseen oltava hyvin johdettua ja organisoitua. Viestintä ja markkinointi on tärkeää, jotta toiminta näyttää kiinnostavalta ulospäin ja siten houkuttelee uusia toimijoita mukaan. Aloituksessa on tärkeää huomioida uuden vapaaehtoisen hyvä perehdytys ja selkeän tehtävänkuvan luominen. Oikean tehtävän löytyminen on tärkeää motivaation ja toimintaan sitoutumisen lisääjänä. Sitoutumista toimintaan lisää osaltaan myös oman osaamisen kehittyminen riittävän haastavien tehtävien kautta.

Vapaaehtoistyön suurimmiksi haasteiksi nousi tässä kyselyssä vapaaehtoistyön koordinaattoreiden näkemysten mukaan muun muassa toiminnan taloudellisten resurssien rajallisuus sekä se, että pitkäaikainen sitoutuminen vapaaehtoistoimintaan on vähentynyt ja että vapaaehtoiset ikääntyvät. Tuloksista käy

ilmi, että vapaaehtoistoiminta kilpailee ihmisten vapaa-ajasta muiden harrastusten kanssa, ja lisäksi nuoret osallistuvat yleensä lyhytkestoisesti niin sanottuun pop up -vapaaehtoistoimintaan. Vapaaehtoisten pitempiaikainen sitoutuminen nähdään tärkeäksi toiminnan jatkuvuudelle.

Hyvässä vapaaehtoistoiminnassa on tärkeää toiminnan koordinointi. Vastausten mukaan hyvä vapaaehtoistoiminta on hyvin suunniteltua ja oikea-aikaista. Siinä on selkeä tehtäväkuva ja perehdytys toimii. Vapaaehtoisten on mahdollista saada lisäkoulutusta ja tukea. Vaikka vapaaehtoistoiminnalla on monia vaikutuksia yhteiskunnalle, suurin merkitys vapaaehtoistoiminnalla on sen piirissä oleville ihmisille ja heidän hyvinvoinnilleen. Myös Sipola (2019) totesi maisteritutkielmansa johtopäätöksissä, että vapaaehtoistoiminnasta hyötyy sekä vapaaehtoinen että sen kohde. Vapaaehtoistoimija oppii uusia taitoja, tutustuu uusiin ihmisiin, kokee iloa ja saa runsaasti uusia kokemuksia. Sipola näkee tärkeäksi vapaaehtoistoiminnan pysymisen toimintana, johon kaikilla on mahdollista osallistua, sillä muuten se voi muodostua eriarvoisuutta kasvattavaksi elitistiseksi toiminnaksi. (Sipola 2019, 55.)

Johtopäätöksensä voidaan todeta hyvän vapaaehtoistoiminnan olevan muun muassa seuraavia asioita: huolenpitoa, molemminpuolista iloa ja mielihyvää. Hyvän vapaaehtoistoiminnan nähdään olevan vaikuttavaa, merkityksellistä ja omiin arvoihin sopivaa. Hyvä vapaaehtoistoiminta kumpuaa aidosta välittämisestä ja auttamisen halusta. Kun toiminta on mielekästä ja vapaaehtoisen tarpeisiin sopivaa, on se hyvää. Vapaaehtoistoiminnan on oltava vapaaehtoisen kykyihin nähden sopivaa niin, että siitä voi oppia jotain uutta, ja siten toimintaan säilyy innostus ja mielenkiinto eikä työ käy liian raskaaksi.

Tulevaisuutta visioidessaan tutkimukseen osallistujat näkivät toiminnalle monia mahdollisuuksia. He muun muassa visioivat yhteistyön edelleen tiivistyvän julkisen sektorin ja kolmannen sektorin välillä. Vapaaehtoistoiminnalla nähdään olevan monia mahdollisuuksia hyvinvoinnin ja osallisuuden lisääjänä, ja se nähdään yhtenä mahdollisuutena ehkäistä ikäihmisten yksinäisyyttä ja tukea heidän toimintakykyään, joka osaltaan edistää heidän itsenäistä selviytymistään kotona. Toisaalta ikääntyvät nähdään aktiivisina vapaaehtoistoimintaan osallistujina, joilla on eläköitymisen jälkeen paljon aikaa ja energiaa toimia yhteisen hyvän eteen. Toivoniemi-Matsinen ja Harinen (2018) toteavat, että eläkkeelle jääminen on suuri muutos ihmisen elämässä. Toisaalta se antaa aikaa ja tilaisuuden harrastaa itseä kiinnostavia asioita, joissa voi myös löytää tarpeellisuuden tunteita. Yhden mahdollisuuden tähän tarjoaa vapaaehtoistoiminta, josta voi saada kaivattua sisältöä elämäänsä. (Toivoniemi-Matsinen & Harinen, 2018, 40–41.)

Opinnäytetyön tuloksissa ilmeni myös, että vastaajat arvioivat pop up -vapaaehtoisuuden ja sosiaalisessa mediassa näkyvien hyväntekeväisyyspauksien lisäävän toiminnan arvoa. Lyhytkestoinen pop up -

vapaaehtoisuus nähdään toiminnan jatkolle toisaalta haasteena mutta myös mahdollisuutena lisätä vapaaehtoismahdollisuuksia. Kaikilla ei ole mahdollisuutta osallistua pidempikestoiseen toimintaan.

Vapaaehtoistoiminnan arvostuksen ja merkityksen toivotaan edelleen nousevan tulevaisuudessa. Tähän nähdään mahdollisuuksia nyt kun vapaaehtoistoiminta on noussut entistä näkyvämmäksi muun muassa koronapandemian takia. Nyt kun ihmiset haluavat auttaa toisiaan entistä enemmän olisi vapaaehtoistoimintaa järjestävillä organisaatioilla hyvä mahdollisuus entisestään tiedottaa toiminnastaan ja hankkia uusia vapaaehtoisia. Esimerkiksi vapaaehtoistyö.fi -verkkopalvelun kesällä 2020 toteuttamaan kyselytutkimukseen vastasi 1400 vapaaehtoista. Kyselystä ilmeni, että vastaajista neljäkymmentä prosenttia oli aloittanut vapaaehtoistehtävät juuri koronapandemian aikana. Vastaajista jopa 81 prosenttia haluaa jatkaa vapaaehtoistoimintaa myös poikkeusolojen jälkeen. (Korpela 2020.)

10 POHDINTA JA ARVIOINTI

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli selvittää vapaaehtoistoiminnan onnistumisen edellytyksiä. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa uutta tietoa vapaaehtoistoiminnan kehittämiseksi Raahen seutukunnassa. Opinnäytetyön näkökulmaa mietittäessä toimeksiantajan kanssa päädyimme vapaaehtoistyötä koordinoivien työntekijöiden näkökulmaan, koska aiemmat opinnäytteet eivät olleet siihen vielä juurikaan perehtyneet. Tutkimusaineisto on kerätty viideltä vapaaehtoistyön koordinaattorilta maantieteellisesti eri puolilta Suomea. Mielestäni tämä vastaajamäärä oli sopiva ja sain aineistosta riittävästi tietoa. Aineisto on kerätty Webropol-kyselyllä, joka oli mielestäni hyvä tapa kerätä tietoa opinnäytetyötäni varten. Opinnäytetyön aihe oli mielestäni hyvin ajankohtainen ja myös kyselyyn vastanneet vapaaehtoistyön koordinaattorit kertoivat aiheen olevan mielenkiintoinen ja merkityksellinen.

Tällä hetkellä voidaan ajatella vapaaehtoistoiminnan olevan suhteellisen muodikasta. Tätä mielikuvaa kannattaa hyödyntää, kun uusia vapaaehtoisia rekrytoidaan. Huomioon on hyvä ottaa myös se, että jotkut haluavat tehdä vapaaehtoistoimintaa lyhytkestoisesti, kun taas toiset haluavat sitoutua toimintaan pitkäkestoisesti. Tulevaisuudessa on luotava monenlaisia osallistumismahdollisuuksia. Lyhytaikainen vapaaehtoistoiminta luo osallistumismahdollisuuksia myös heille, jotka eivät eri syistä voi sitoutua pidemmäksi ajaksi.

Tämän opinnäytetyön tekeminen on ollut antoisa, opettavainen sekä pitkä prosessi. Ensimmäiset aiheita koskevat keskustelut käytiin työelämäyhteistyökumppanin kanssa työharjoitteluni aikana keväällä 2019. Tekoprosessin aikana työskentelin kokopäiväisesti, opiskelin työn ohessa monimuotokoulutuksessa sekä suoritin opintoihin liittyvän työharjoittelun ulkomailla. Heti kotiuduttuani harjoittelusta maaliskuussa 2020 alkoi koronapandemia ja kirjastot olivat kevään ajan suljettuina ja teoriaosuuden materiaalihankinta oli sähköisten tiedonhakujen varassa. Pitkä prosessi on kuitenkin antanut mahdollisuuden tarkastella aiheita monipuolisesti ja tuorein silmin. Kiinnostus ja motivaatio aiheita kohtaan on säilynyt koko prosessin ajan ja myös vapaaehtoistoiminta on innostanut minua koko prosessin ajan.

Vapaaehtoistoimintaan liittyvää lähdemateriaalia oli tarjolla suhteellisen paljon, mutta aiheeseen liittyvä kirjallisuus on pääosin jo vanhentunutta. Yksintyöskentelyn haasteeksi näen sen, ettei mukana ollut toista henkilöä, jonka kanssa reflektoida työtä, mutta toisaalta yksintyöskentely on mahdollistanut työs-

kentelyn itselle parhaiten sopivina aikoina. Prosessin aikana olen päässyt laajentamaan tietämystäni vapaaehtoistyöstä ja sen monista mahdollisuuksista. Erilaiset tukitoimet ja ennaltaehkäisevät toimenpiteet ovat tärkeitä toimia kansalaisten hyvinvoinnin edistäjinä ja tukijoina.

Opinnäytetyöstäni nousi useita jatkotutkimusehdotuksia. Tulevaisuudessa olisi hyvä tutkia pop up -vapaaehtoisuutta esimerkiksi motivaation kautta. Tutkimuksella voisi selvittää miten pop up -toiminnan motivaatiotekijät eroavat pitkäaikaiseen toimintaan verrattuna. Lisäksi voisi tutkia nuorten osallistumista vapaaehtoistoimintaan. Tutkimuksella voisi selvittää mikä innostaisi nuoria enemmän vapaaehtoistoiminnan pariin. Koska poikien osallistuminen vapaaehtoistoimintaan on vähäisempää kuin tyttöjen, voisi tutkimusta tehdä myös siitä, miksi he eivät osallistu sekä miten useampia poikia saataisiin innostettua toimintaan mukaan.

Keskeinen osa sosionomin työtä on tarjota asiakkaille mahdollisuuksia vaikuttaa omaan elämäänsä ja elinoloihinsa sekä lisätä kansalaisten osallisuutta ja osallistumisen mahdollisuuksia. Vapaaehtoistoiminta, vertaistuki ja oma-apuryhmät tarjoavat tähän hyviä mahdollisuuksia, ja koen että tätä opinnäytetyötä tehdessäni ja aihepiiriin tutustuessani on kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaamiseni kasvanut. Opinnäytetyöprosessi on lisännyt myös kykyäni tuottaa ja arvioida hyvinvointia edistävää tietoa, joten myös tutkimuksellinen kehittämisosaamiseni on kasvanut prosessin aikana.

LÄHTEET

- ETENE. 2014. Vapaaehtoistoiminnan etiikka – ETENEN kannanotto. Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE. Saatavissa: <https://etene.fi/documents/1429646/1556041/Kannanotto+vapaaehtoistoiminnan+etiikasta.pdf/699021f0-dbca-4a81-8fc9-2f91ce31221f/Kannanotto+vapaaehtoistoiminnan+etiikasta.pdf>. Viitattu 3.4.2020.
- Harisalo, R., Aarrevaara, T., Stenvall, J. & Virtanen, P. 2007. Julkinen toiminta – julkinen politiikka. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print. Saatavissa: https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/65351/julkinen_toiminta_julkinen_politiikka_2007.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 1.4.2020.
- Harju, A. 2005. Kansalaisyhteiskunta vapaaehtoistoiminnan innoittajana. Teoksessa A B. Yeung (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Arvo, anti ja osallisuus. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino, 58–80.
- Harju A. 2010. Yhteisellä asialla. Kansalaistoiminta ja sen haasteet. 2. painos. Vantaa: Kansanvalistus-seura.
- Hela E. 2018. Miten tavoittaa potentiaaliset vapaaehtoiset? Saatavissa: <https://kansalaisareena.fi/verkoareena/miten-tavoittaa-potentiaaliset-vapaaehtoiset/>. Viitattu 27.11.2020.
- Hirsijärvi, S., Remes P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Hyvinvointikertomus. 2018. Raahan seutukunta. Saatavissa: <https://www.hyvinvointikertomus.fi/#/document/preview/4208872302>. Viitattu 20.11.2020.
- Hämäläinen, H., Tanskanen, A O. & Danielsbacka, M. 2020. Suomalainen auttaminen. Tukiverkostot suurten ikäluokkien ja heidän lastensa elämässä. Tallinna: Gaudeamus.
- Jaakkola, E. 2015. Yhteisöllisyys syrjäisellä maaseudulla asuvien ikääntyneiden arjessa. Rovaniemi: Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Acta Universitatis Lapponiensis 307. Väitöskirja. Saatavissa: https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/62139/Jaakkola_Eevi_ActaE_175_pdfA.pdf?sequence=2&isAllowed=y. Viitattu 1.4.2020.
- Jokela, A. 2020. ”Yksinäisyys, kun se tulee täältä sisältä päin” Ikäihmisten yksinäisyyden kokemukset ja vapaaehtoistoiminnan tarjoama apu. Tampere: Tampereen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Pro Gradu -tutkielma. Saatavissa: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/121299/JokelaAino.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. Viitattu 5.11.2020.
- Kaila, K. 2014. Onnistunut vapaaehtoistoiminta – opas toiminnan kehittäjälle. 3. painos. Saatavissa: https://www.kierratyskeskus.fi/files/8928/Onnistunut_vapaaehtoistoiminta_opas_VETY_0514web.pdf. Viitattu 3.7.2020.
- Kananen, J. 2019. Opinnäytetyön ja pro gradun pikaopas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kansalaisareena. Vapaaehtoistoiminnan määritelmä. Saatavissa: <https://kansalaisareena.fi/vapaaehtoiselle/vapaaehtoistoiminnan-maaritelma/>. Viitattu 4.6.2020.

- Karreinen, L., Halonen, M. & Tennilä, M. 2017. 10 askelta parempaan vapaaehtoistoimintaan. 3. painos. Tampere: Hämeen kirjapaino.
- Korpela T. 2020. Vapaaehtoistyöntekijöiden määrä on kasvanut merkittävästi koronapandemian aikana. Saatavissa: <https://uusitie.com/vapaaehtoistyontekijoiden-maara-on-kasvanut-merkittavasti-koronapandemian-aikana/>. Viitattu 29.11.2020.
- Kostiainen, A. 2019. Mitä tilastot kertovat nuorten vapaaehtoistyöstä? Saatavissa: <https://kansalaisareena.fi/verkkoareena/mita-tilastot-kertovat-nuorten-vapaaehtoistyosta/>. Viitattu 6.6.2020.
- Kupila, M. 2020. Vapaaehtoistyön johtajat. Vapaaehtoistyöntekijöiden näkemyksiä johtajiensa rooleista ja johtamistyyleistä vapaaehtoistyön johtamisessa. Vaasa: Vaasan yliopisto. Kauppatieteellinen tiedekunta, johtamisen yksikkö. Pro gradu -tutkielma. Saatavissa: https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/10744/Gradu_Kupila_Marko.pdf?sequence=2&isAllowed=y. Viitattu 7.6.2020.
- Kuronen, T. 2015. Hoivapommin purkajat. Helsinki: Gaudeamus Oy.
- Laasanen, J. 2011. Vapaaehtoistyön kansantaloudelliset vaikutukset. Helsingin Yliopisto. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/225281/Raportteja70.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 7.5.2020.
- Lehtinen, S-T. 1997. Vapaaehtoistoiminta – kasvava voimavara? Näkökulmia ammattityöhön. Helsinki: Kansalaisareena ry.
- Leinonen, R. 2020. Tapaustutkimus – tutkimus tapauksesta. Saatavissa: <https://spoken.fi/tapaustutkimus/>. Viitattu 4.11.2020.
- Majalahti, M., Jaana Tuomela, J. & Virén U-M. 2017. Vapaaehtoistoiminnan info. Saatavissa: <https://www.yhteisokeskus.fi/wp-content/uploads/2017/08/Satakunnan-Vapaaehtoistoiminnan-Info-2017.pdf>. Viitattu 24.10.2020.
- Mielenterveystalo. Yksinäisyys ja mielen hyvinvointi. Saatavissa: https://www.mielenterveystalo.fi/ai-kuiset/itsehoito-ja-oppaat/oppaat/tietoa_ikaihminen_mielenterveydesta/mielen_hyvinvointi/Pages/%C3%BDksinaisyys_ja_mielen_hyvinvointi.aspx. Viitattu: 11.5.2020.
- Mykkänen-Hänninen, R. 2007. Vapaaehtoistyön rajapinnoilla. Helsinki: Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia.
- Nurmi H, & Koskinen H. 2019. Syrjäytymisen vaikutus muistiin. Saatavissa: <https://www.muistiliitto.fi/fi/muistiliitto/ajankohtaista/muistiliiton-blogi/blogikirjoitukset/syrjaytymisen-vaikutus-muistiin>. Viitattu 4.4.2020.
- Nylund M, & Yeung A B. (toim.) 2005. Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Oikeusministeriö. Kansalaisyhteiskunta ja vapaaehtoistoiminta. Saatavissa: <https://oikeusministerio.fi/kansalaisyhteiskunta-ja-vapaaehtoistoiminta>. Viitattu 15.8.2020.
- Paasivaara, L. & Nikkilä, J. 2010. Yhteisöllisyydestä työhyvinvointia. Helsinki: Kustannus-Osakeyhtiö Kotimaa.

- Puusa, J. & Juuti, P. 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus.
- Raivio, H. & Karjalainen, J. 2013. Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat! Teoksessa T. Era (toim.) Osallisuus – oikeutta vai pakkoa? Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 156. 12–34. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/64153/JAMKJULKAI-SUJA1562013_web.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 5.7.2020.
- Ringbom, H. & Valkonen, J. 2018. Vapaaehtoisten mielen hyvinvointi ja sitä edistävät tekijät. Saatavissa: https://tiedostot.a-klinikkasaatio.fi/Ringbom_Valkonen_tietopuu_katsaus_4-2018.pdf. Viitattu 30.11.2020
- Sauvola, N. 2018. Se on kuitenkin harrastus – Jäsenten sitoutuminen vapaaehtoistoimintaan lionsklubeissa I-piirin alueella. Oulun yliopisto. Pro gradu- tutkielma. Saatavissa: http://www.lions107-i.fi/wordpress/wp-content/uploads/2019/03/Gradu_Niina_Sauvola_PDFa.pdf. Viitattu 9.6.2020.
- Sipola, M. 2019. Vapaaehtoistoimintaan osallistuminen suomalaisessa yhteiskunnassa. Helsingin yliopisto: teologinen tiedekunta. Maisterin tutkinnon tutkielma. Saatavissa: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/303743/Sipola_Merja_maisterintutkielma_2019.pdf?sequence=2&isAllowed=y. Viitattu 29.5.2020.
- Sosiaali- ja terveysministeriö a. Megatrendit vaikuttavat sosiaali- ja terveyspolitiikkaan. Saatavissa: <https://stm.fi/megatrendit>. Viitattu 4.11.2020.
- Sosiaali- ja terveysministeriö b. Sosiaali- ja terveysministeriö 100 vuotta. Saatavissa: <https://stm.fi/stm100>. Viitattu 4.11.2020.
- Sosiaali- ja terveysministeriö c. Syrjäytymisen ja köyhyyden ehkäiseminen. Saatavissa: <https://stm.fi/syrjaytymisen-ja-koyhyden-ehkaisy>. Viitattu 11.5.2020.
- Soste. 2020. Vapaaehtoistoiminta ja koordinointi. Saatavissa: <https://www.soste.fi/jarjestoopas/vapaaehtoistoiminta-ja-koordinointi/>. Viitattu: 15.11.2020.
- Stea. 2016. Mikä on STEA? Saatavissa: <https://www.stea.fi/stea>. Viitattu 14.11.2020.
- SVT. Vapaa-ajan osallistuminen. 2017, 2. päivitetty 30.8.2018. Miehet ja naiset tekivät yhtä paljon vapaaehtoistyötä. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavissa: http://www.stat.fi/til/vpa/2017/vpa_2017_2018-08-30_kat_002_fi.html. Viitattu 1.4.2020.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Saatavissa: https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf. Viitattu 3.4.2020.
- Talvela, M. 12.8.2019. Kolmannen ja neljännen sektorin vapaaehtoistoiminta. Saatavissa: <https://kansalaisareena.fi/verkkoareena/kolmannen-ja-neljannen-sektorin-vapaaehtoistoiminta/>. Viitattu 9.11.2020.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, hyvinvointikertomus. 2020a. Kunnan hyvinvointikertomus. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/hyvinvointijohtaminen-kunnassa/kunnan-hyvinvointikertomus>. Viitattu 20.11.2020.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2020b. Osallisuuden osa-alueet ja osallisuuden edistämisen periaatteet. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-osa-alueet-ja-osallisuuden-edistamisen-periaatteet>. Viitattu: 16.11.2020.

Tillaeus, J. 2020. Sadat uudet ihmiset ryhtyivät vapaaehtoistyöhön koronan vuoksi, ja he haluavat myös jatkaa sitä koronan jälkeen: "Ihmisten voima ei ole mikään pieni asia" Saatavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-11558557>. Viitattu 13.11.2020.

Toivoniemi-Matsinen, A. & Harinen, K. 2018. Eläkeläisjärjestöjen vapaaehtoistoiminta - yli puolet eläkeläisistä toimii vapaaehtoisena. Teoksessa S. Hirvonen & S. Puolitaival (toim.) Vapaaehtoistoiminta nyt ja tulevaisuudessa. Kansalaisareenan julkaisuja 2/2018, 40–43. Saatavissa: <https://kansalaisareena.fi/wp-content/uploads/2018/12/Vapaaehtoistoiminta-nyt-ja-tulevaisuudessa-web.pdf>. Viitattu 29.11.2020.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Valliluoto, S. 2014. Vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuksista ja esteistä. Kilpailu- ja kuluttajaviraston selvityksiä 4/2014. Helsinki: Kilpailu- ja kuluttajavirasto. Saatavissa: <https://www.kkv.fi/globalassets/kkv-suomi/julkaisut/selvitykset/2014/kkv-selvityksia-4-2014-vapaaehtoistoiminta.pdf>. Viitattu 13.11.2020.

Valtiovarainministeriö. 2015. Vapaaehtoistyö, talkootyö, naapuriapu - kaikki käy. Valtiovarainministeriön raportti – 39/2015. Saatavissa: <https://oikeusministerio.fi/documents/1410853/4735113/Vapaaehtoisty%C3%B6%2C+talkooty%C3%B6%2C+naapurity%C3%B6++kaikki+k%C3%A4y+%281%29.pdf/df24753d-3445-458b-8970-fc30de6bd3a3/Vapaaehtoisty%C3%B6%2C+talkooty%C3%B6%2C+naapurity%C3%B6++kaikki+k%C3%A4y+%281%29.pdf> Viitattu 31.3.2020.

Vihiniemi, P. 2020. Motiivit ja motivointi. Saatavissa: <https://kansalaisareena.fi/aineistoa/aloittavan-vapaaehtoistoiminnan-koordinaattorin-opas/motiivit-ja-motivointi/>. Viitattu 24.10.2020.

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. 4., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Väisänen, E. 2018. Pop up -vapaaehtoisuus on tulevaisuuden voimavara. Teoksessa S. Hirvonen & S. Puolitaival (toim.) Vapaaehtoistoiminta nyt ja tulevaisuudessa. Kansalaisareenan julkaisuja 2/2018, 77–81. Saatavissa: <https://kansalaisareena.fi/wp-content/uploads/2018/12/Vapaaehtoistoiminta-nyt-ja-tulevaisuudessa-web.pdf>.

Willberg, E. 2015. Vapaaehtoistoinnasta iloa monille. Hyvinvointia tukevan vapaaehtoistyön vastuut ja käytännöt. Saatavissa: <https://media.sitra.fi/2017/02/27174908/Selvityksia93-2.pdf>. Viitattu: 22.10.2020.

Yeung, A. B. 2005. Vapaaehtoistoinninan timantti. Miten mallintaa motivaatiota? Teoksessa M. Nyland & A. B. Yeung (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 104–125.

Hei!

Puhelinkeskustelumme (päivämäärä) viitaten: opiskelen Centria -ammattikorkeakoulussa sosiaalialan koulutusohjelmassa Sosionomi (AMK) -tutkintoa. Teen opinnäytetyötä, jonka tilaajana on Raahen seudun hyvinvointikuntayhtymä. Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää vapaaehtoistyön onnistumisen edellytyksiä vapaaehtoistyötä koordinoivien työntekijöiden näkökulmasta sekä saada tietoa siihen, miten voisimme kehittää vapaaehtoistoimintaa Raahen seutukunnan alueella. Lähetän tämän kyselyn valituille vapaaehtoistyön koordinaattoreille eri puolille Suomea, mutta koska osallistujia on suhteellisen vähän, ovat juuri sinun vastauksesi todella tärkeitä.

Kysely on ehdottoman luottamuksellinen, eikä henkilöllisyytenne tule ilmi valmiissa opinnäytetyössä. Materiaalia käsittelemme niin, että salassapitovelvollisuus säilyy. Kyselyyn osallistuminen on kuitenkin vapaaehtoista. Kyselyyn vastaaminen käy helposti tässä Webropol -sähköpostilinkissä. Toivon vastauksia viimeistään xxxx. Kiitos etukäteen vastauksistasi!

Ystävällisin terveisin,

Mira Tiainen puh. xxx

mira.tiainen@centria.fi

KYSELYN KYSYMYKSET

Taustakysymykset:

Mikä ammatillinen koulutus sinulla on?

Millaista vapaaehtoistoimintaan liittyvää koulutusta olet käynyt?

Kauanko olet toiminut nykyisessä tehtävässäsi?

Onko sinulla omakohtaista kokemusta vapaaehtoistyön tekemisestä?

Jos on, niin minkälaista?

Varsinaiset kysymykset:

Mitä vapaaehtoistyö/toiminta mielestäsi on? (määrittele)

Millaista on hyvä vapaaehtoistoiminta?

Mitkä ovat mielestäsi avaintekijät vapaaehtoistyön onnistumiseen?

Mitkä ovat mielestäsi suurimmat haasteet, joita vapaaehtoistoiminta kohtaa?

Jos saisit vapaat kädet toimia, miten kehittäisit vapaaehtoistoimintaa?

Millaisia mahdollisuuksia näet vapaaehtoistyölle tulevaisuudessa?

Haluatko kertoa jotakin jota en huomannut kysyä?

Kiitos vastauksistasi!

7. Hyvä vapaaehtoistoiminta

PELKISTETTY ILMAUS	ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA
aito välittäminen	AUTTAMISEN HALU		
tekemisen halu			
omat arvot			
iloa molemmille			
huolenpito			
tuki			
mielihyvä			
merkityksellisyys			
vaikuttavuus			
oikea aikainen	KOORDINOINTI	MOTIVAATIO	HYVÄ VAPAAEH- TOISTOIMINTA
aikataulu			
aika			
organisointi			
hyvin suunniteltu			
koordinointi			
perehdytys			
selkeä tehtävänkuva			
ohjaus			
lisäkoulutus			

8. Onnistuneen vapaaehtoistoiminnan edellytyksiä

PELKISTETTY ILMAUS	ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA
innostus	YHTEISÖLLISYYS		
oikeat tyypit			
sitoutuminen			
vapaaehtoisten tukeminen			
yhteisöllisyys			
yhteisön tuki			
olla tervetullut			
kohtaaminen			
kuulluksi tuleminen			
samanhenkiset ihmiset			
osaamisen kehittäminen			
ihmisten omat ideat			
ihmisten omat voimavarat			
mahdollisuus valita itselle sopiva työn muoto			
mielekkäät tehtävät	TARPEITA VASTAAVA	ONNISTUNUT VAPAAEHTOISTOI- MINTA	HYVINVOINTI
oikea aika			
voimavarat			
oikea työ			
avunsaajalle apua/tukea			
tarvelähtöisyys			
tarpeisiin vastaaminen			
osallisuus			
perehdytys	KOORDINOINTI		
selkeä tehtävänkuva			
koulutus			
selkeät toimintakäytännöt			
resurssit			
viestintä			
myös koordinaattori tarvitsee tukea, resursseja ja aikaa			
erilaisten toimintojen kokeile- minen rohkeasti			
kiinnostavuuden lisääminen			
myös muut työntekijät pereh- dytetään (esim. palvelutalon henkilökunta)			
markkinointi			

9. Haasteet vapaaehtoistyössä

PELKISTETTY ILMAUS	ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA
huono perehdytys	TALOUDELLISET RESURSSIT		
resurssit			
taloudelliset resurssit			
resurssien puute			
muut harrastukset	AJANKÄYTTÖ	VAPAAEHTOISTOIMINNAN HAASTEET	HAASTEET
tarpeet eivät kohtaa tarpeet			
korkea ikä	PITKÄAIKAINEN SITOUTUMINEN		
nuoria tarvitaan			
pitkäaikainen sitoutuminen			
uudet toiminnan muodot (esim. pop up)			

10. Vapaaehtoistoiminnan kehittämisen kulmakiviä

PELKISTETTY ILMAUS	ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA
budjetti	RAHOITUS		
jatkorahoitus			
resurssit			
rahaa			
markkinointi	MARKKINOINTI	RESURSSIT	KEHITTÄMINEN
mainostempaus			
kampanja			
virkestystapahtumat			
yksilökohtainen tuki	YHTEISTYÖ		
tuettu vapaaehtoistoiminta			
verkostotyö			
volyymi			
koordinaattori			
tietous			
yhteistyön tiivistäminen			

11. Vapaaehtoistoiminnan tulevaisuuden näkymiä

PELKISTETTY ILMAUS	ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA
yhteistyön tiivistymi- nen	YHTEISTYÖ PARANEE		
ikäihmiset			
vanhuspalvelu			
maahanmuuttaja			
suuret ikäluokat toimi- joina			
merkitys	ARVOSTUS LISÄÄNTYY	MAHDOLLISUUDET	VISIOT TULEVAISUUTEEN
arvo			
tärkeys			
halu auttaa			
oma-aloitteisuus			
digivapaaehtoistyö	SOSIAALINEN MEDIA		
pop up			
some			
media			
facebook			
eri foorumit			